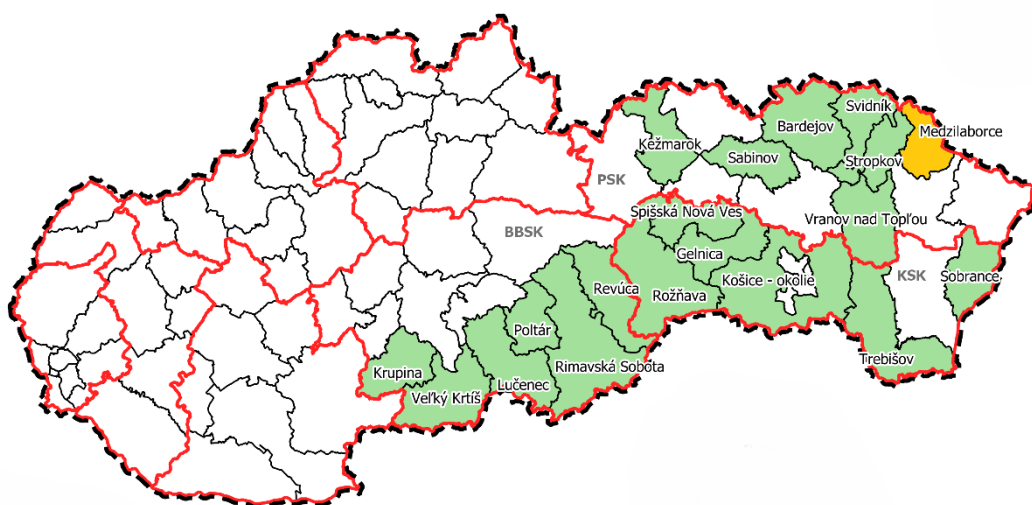

Plán rozvoja prioritného okresu

Medzilaborce

platný a účinný na obdobie

od roku 2026 do roku 2028

Prerokovaný riadiacim výborom prioritného okresu dňa: 26. 08. 2026

Schválený Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky dňa: 08. 09. 2026

Obsah

Úvod	3
1. Analýza hospodárskeho, sociálneho a demografického stavu okresu.....	4
1.1. Analýza sociálno-ekonomickej oblasti	5
1.2. Analýza demografického stavu	10
1.3. Analýza prístupu k verejnej infraštruktúre a základným službám	14
1.4. Zhrnutie kľúčových problémov a rozvojových potrieb	18
2. Impulzy k vypracovaniu plánu rozvoja	21
2.1. Zamestnanosť a podnikanie	21
2.2. Cestovný ruch.....	23
2.3. Základná infraštruktúra, doprava a dostupnosť.....	24
2.4. Demografický vývoj	25
2.5. Vzdelávanie v okrese	25
2.6. Marginalizované komunity	26
2.7. Zdravotníctvo a sociálne služby.....	27
2.8. Životné prostredie	27
3. Návrh aktivít a úloh na zabezpečenie realizácie a plnenia plánu rozvoja	28
3.1. Súlad so strategickými dokumentmi	28
3.2. Zdôvodnenie výberu aktivít plánu rozvoja	28
3.3. Aktivity plánu rozvoja	29
3.4. Prioritné aktivity a opatrenia plánu rozvoja	29
4. Merateľné ukazovatele plánu rozvoja	30
5. Očakávané výsledky, monitorovanie a hodnotenie dosiahnutého pokroku.....	31
5.1. Časový harmonogram realizácie plánu rozvoja	31
5.2. Možnosti financovania plánu rozvoja	31
5.3. Gestori a spôsob monitorovania.....	31
5.4. Časový harmonogram odovzdávania monitorovacích správ	31
6. Prílohy.....	32

Úvod

Plán rozvoja prioritného okresu Medzilaborce (ďalej len „*plán rozvoja*“) je strednodobý strategický dokument vypracovaný v súlade s ustanovením § 2 písm. d) v spojení s § 4 a nasl. zákona č. 271/2025 Z. z. o podpore prioritných okresov (ďalej len „*zákon o prioritných okresoch*“) a na základe metodického usmernenia vydaného Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky (ďalej len „*MIRRI SR*“).

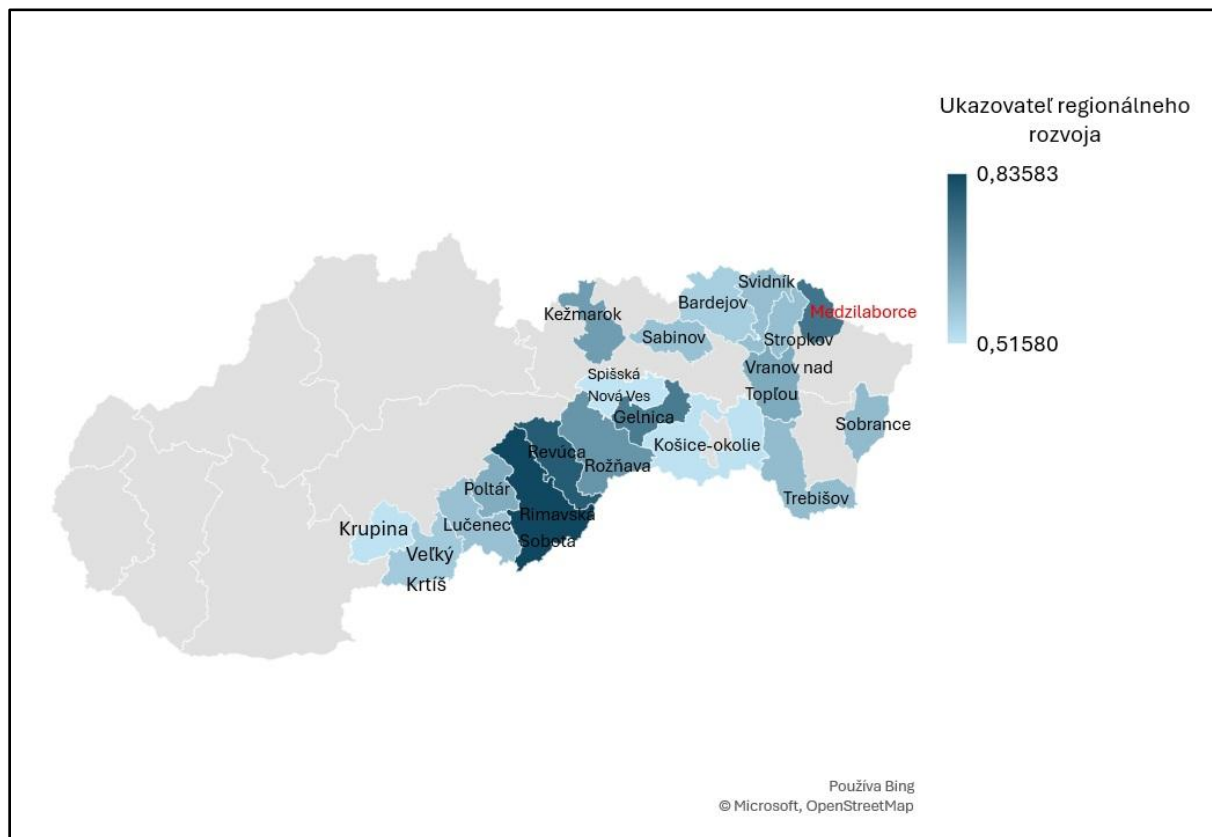
Hlavným cieľom plánu rozvoja je prostredníctvom komplexných štrukturálnych opatrení a aktivít zameraných na hospodársky, sociálny, environmentálny rozvoj prioritného okresu, systémovú tvorbu rozvoja regiónu, rozvoj konkurencieschopnej hospodárskej činnosti a súvisiacej zamestnanosti, na zlepšovanie sociálno-ekonomického, environmentálneho a demografického vývoja, motivujúceho prostredia pre zotrvanie v okrese alebo návrat do neho, prístup k verejnej infraštruktúre a základným službám prioritného okresu, zlepšovať hodnoty ukazovateľa regionálneho rozvoja¹ (ďalej len „*URR*“), zvyšovať kvalitu života obyvateľov a znižovať regionálne disparity v rámci prioritného okresu ako aj medzi okresmi navzájom.

Plán rozvoja vychádza z analýzy potrieb a potenciálu prioritného okresu a je výsledkom participatívneho procesu zástupcov prioritného okresu a MIRRI SR, založenom na objektívnych analytických ukazovateľoch, potrebách regionálnych subjektov a dopyte obyvateľov či návštevníkov prioritného okresu.

¹ Podľa § 2 písm. c) zákona o prioritných okresoch sa ukazovateľom regionálneho rozvoja rozumie kompozitný ukazovateľ, ktorým sa hodnotí miera regionálneho rozvoja okresu na základe čiastkových ukazovateľov a špecifických ukazovateľov okresu v sociálno-ekonomickej oblasti, demografickom stave a v prístupe k verejnej infraštruktúre a základným službám.

1. Analýza hospodárskeho, sociálneho a demografického stavu okresu

Mapa prioritných okresov podľa URR

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

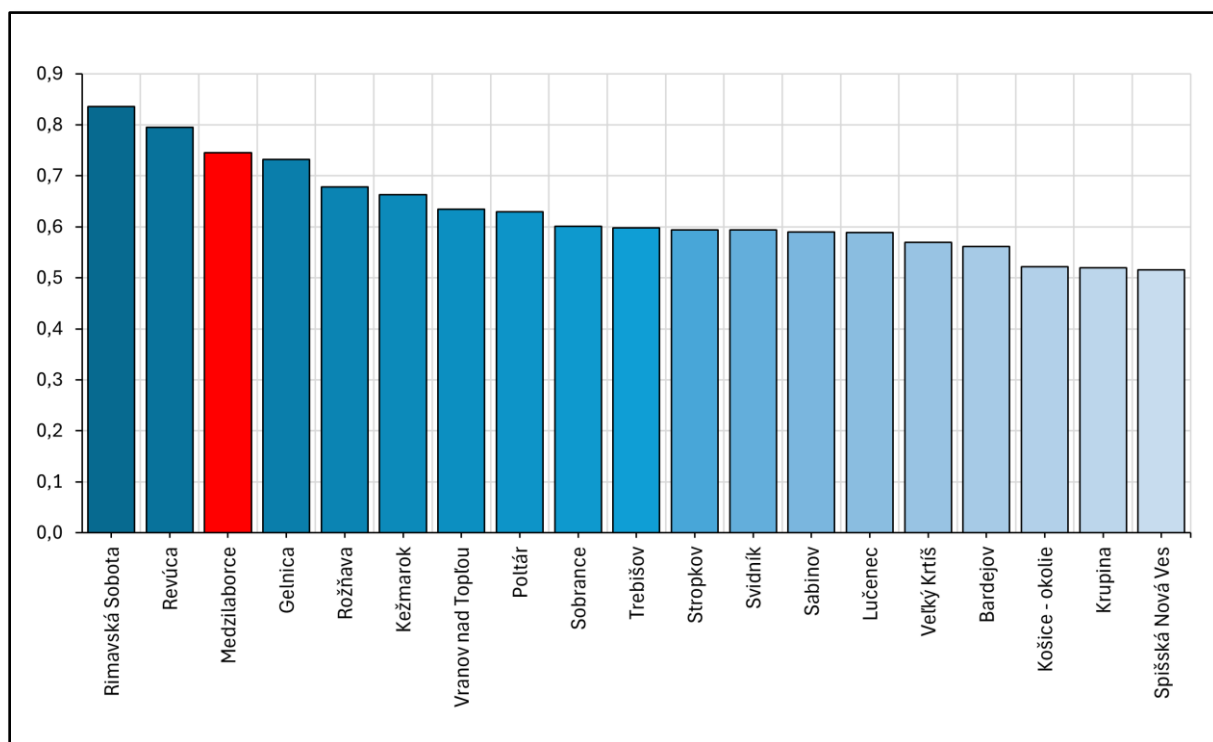
Mapa znázorňuje všetkých 19 okresov, ktoré sú podľa zákona o prioritných okresoch a vyhlášky MIRRI SR č. 274/2025 Z. z. o počte prioritných okresov, o výpočte ukazovateľa regionálneho rozvoja zverejňovaných údajoch v oblasti prioritných okresov (ďalej len „vyhláška“) od 1. januára 2026 zaradené medzi prioritné okresy.

Prioritné okresy sú na mape vyznačené farebne na základe hodnoty URR, pričom okres s najvyššou (najhoršou) hodnotou URR je označený najtmavšou farbou.

Hodnota URR prioritného okresu Medzilaborce v čase zaradenia medzi prioritné okresy je **0,74533**, čo ho zaraďuje medzi okresy s najhoršou hodnotou URR spomedzi ostatných prioritných okresov.

V zozname vybraných okresov² platnom na obdobie od 1. januára 2026 do 31. decembra 2028 **sa okres Medzilaborce nachádza na 3. mieste.**

² Podľa § 2 písm. b) zákona o prioritných okresoch sa zoznamom vybraných okresov rozumie zoznam okresov okrem okresov krajských miest, zoradených zostupne na základe hodnoty URR.

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

URR tvoria čiastkové a špecifické ukazovatele v troch oblastiach:

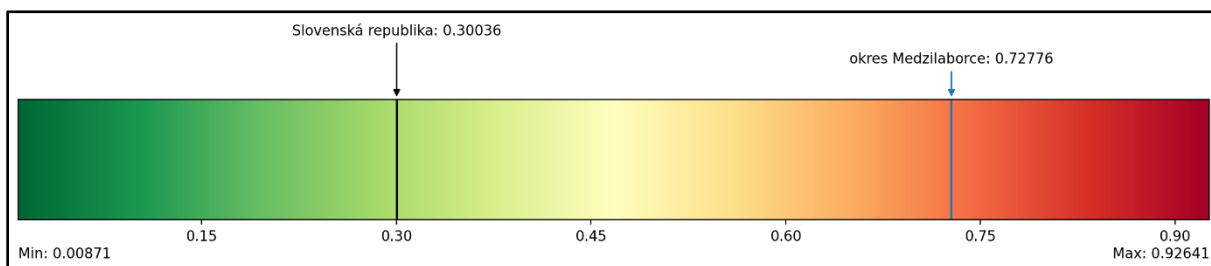
- sociálno-ekonomická
- demografia
- prístup k verejnej infraštruktúre a základným službám

1.1. Analýza sociálno-ekonomickej oblasti

A. Hodnota čiastkového ukazovateľa

Okres Medzilaborce sa v rámci čiastkového ukazovateľa za sociálno-ekonomickú oblasť v zozname všetkých okresov Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) nachádza na **4. mieste**, pričom hodnota tohto ukazovateľa je **0,72776**.

Hodnota čiastkového ukazovateľa za sociálno-ekonomickú oblasť prioritného okresu Medzilaborce- grafické zobrazenie

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

Čiastkový ukazovateľ za sociálno-ekonomickú oblasť sa vypočíta na základe troch špecifických ukazovateľov, ktorými sú:

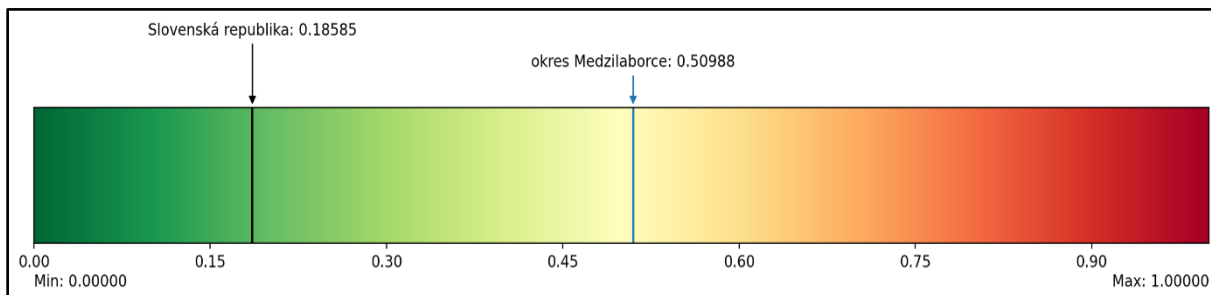
- (i) podiel počtu osôb, ktoré sú členmi domácnosti, ktorej sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi³ z počtu obyvateľov;
- (ii) podiel počtu uchádzačov o zamestnanie v produktívnom veku na obyvateľstve v produktívnom veku a
- (iii) priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca.

B. Hodnoty špecifických ukazovateľov

B.1. Hmotná núdza (podiel počtu osôb, ktoré sú členmi domácnosti, ktorej sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi z počtu obyvateľov)

V rámci špecifického ukazovateľa „podiel počtu osôb, ktoré sú členmi domácnosti, ktorej sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi z počtu obyvateľov“ sa prioritný okres nachádza na **9. mieste** v zozname všetkých okresov SR, hodnota ukazovateľa je **0,50988**.

Hodnota špecifického ukazovateľa „podiel počtu osôb, ktoré sú členmi domácnosti, ktorej sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi z počtu obyvateľov“ - grafické zobrazenie

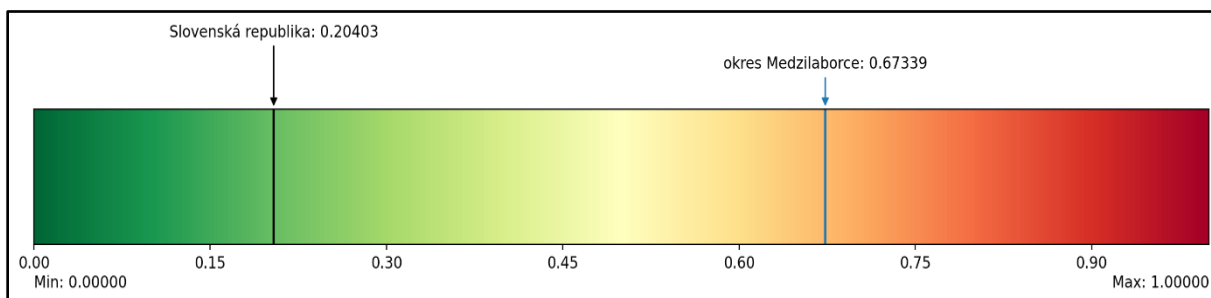
Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

³ Zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

B.2. Miera nezamestnanosti (podiel počtu uchádzačov o zamestnanie v produktívnom veku na obyvateľstve v produktívnom veku)

V rámci špecifického ukazovateľa „podiel počtu uchádzačov o zamestnanie v produktívnom veku na obyvateľstve v produktívnom veku“ sa prioritný okres Medzilaborce nachádza na **6. mieste** v zozname všetkých okresov SR (šiesta najvyššia nezamestnanosť), hodnota tohto ukazovateľa je **0,67339**.

Hodnota špecifického ukazovateľa „podiel počtu uchádzačov o zamestnanie v produktívnom veku na obyvateľstve v produktívnom veku“ - grafické zobrazenie

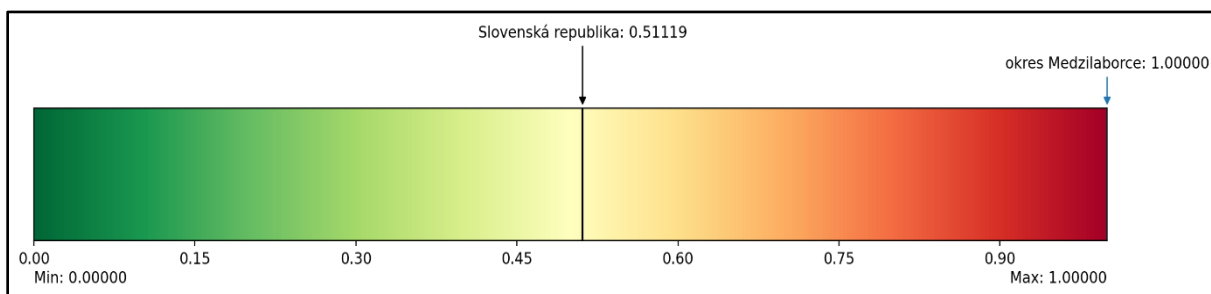

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

B.3. Príjmová situácia a životná úroveň (priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca)

V rámci špecifického ukazovateľa „priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca“ sa prioritný okres nachádza na **1. mieste** v zozname všetkých okresov SR, hodnota tohto ukazovateľa je **1,00000**.

Hodnota špecifického ukazovateľa „priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca“ - grafické zobrazenie

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

C. Analýza špecifických ukazovateľov sociálno-ekonomickej oblasti

Sociálno-ekonomická oblasť zahŕňa spolu tri špecifické ukazovatele zamerané na vývoj nezamestnanosti v okrese, pomoc osobám v hmotnej núdzi, príjmovú situáciu a životnú úroveň obyvateľov. Tieto ukazovatele sú presnejšie pomenované v časti A. tejto podkapitoly a jednotlivo uvedené aj v časti B., v ktorej sú zároveň číselne a graficky zobrazené normalizované hodnoty špecifických ukazovateľov prepočítané (zo vstupných údajov

na spoločnú škálu od 0 po 1) podľa vzorcov, ktoré definuje vyhláška.

C.1. Hmotná núdza (podiel počtu osôb, ktoré sú členmi domácnosti, ktorej sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi z počtu obyvateľov)

Okres Medzilaborce patrí dlhodobo k okresom s vysokým podielom osôb (a osôb v spoločnej domácnosti) poberajúcich pomoc v hmotnej núdzi, a túto skutočnosť možno považovať za veľmi negatívny jav v sociálno-ekonomickej oblasti. V analýze o hmotnej núdzi sú použité vstupné údaje zo Štatistického úradu Slovenskej republiky (ďalej len „ŠÚ SR“) a Ústredia práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „ÚPSVR SR“) o počte obyvateľov okresu Medzilaborce a o počte osôb (a spoločne posudzovaných osôb v domácnosti), ktorým sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi. Na konci roka 2023 poberalo pomoc v hmotnej núdzi 741 osôb z celkových 10 773 obyvateľov okresu. Z týchto údajov vychádza podiel počtu osôb (a spoločne posudzovaných osôb) poberajúcich hmotnú núdzu v okrese na úrovni 6,88 %. Pre porovnanie uvádzame, že v rámci celého Slovenska sa v rovnakom období tento podiel držal na úrovni 2,51 %.

V porovnaní s celoslovenským priemerom bol v okrese Medzilaborce zaznamenaný výrazne vyšší podiel počtu osôb, ktorým sa poskytujú dávky v hmotnej núdzi. Predmetný podiel na úrovni 6,88 % predstavuje v rámci slovenských okresov deviatu najvyššiu hodnotu a okres dlhodobo patrí medzi desať okresov s najhorším stavom v rámci poberania dávok v hmotnej núdzi. Podľa dát zo ŠÚ SR a výkazov zverejňovaných ÚPSVR SR bol aj v predchádzajúcich rokoch zaznamenaný podiel približne na úrovni okolo šiestich percent. Z uvedených dát vyplýva, že za rok 2023 a predchádzajúce dva roky boli evidované podobne vysoké hodnoty, ktoré poukazujú na pretrvávajúci negatívny stav v regióne. Tento negatívny vývoj je jedným z dôsledkov obmedzených pracovných príležitostí v okrese a pretrvávajúcej vysokej nezamestnanosti. Vysoký podiel obyvateľov odkázaných na poberanie dávok v hmotnej núdzi znižuje kúpyschopnosť obyvateľstva a oslabuje miestny dopyt po službách a výrobkoch, čo pôsobí negatívne na podnikateľské prostredie v regióne.

C.2. Miera nezamestnanosti (podiel počtu uchádzačov o zamestnanie v produktívnom veku na obyvateľstve v produktívnom veku)

Miera nezamestnanosti predstavuje kľúčový ukazovateľ pre hodnotenie celkovej životnej úrovne v okrese. Pri analyzovaní stavu nezamestnanosti v okrese Medzilaborce sú použité vstupné údaje zo ŠÚ SR a výkazov ÚPSVR SR za rok 2023.

Získané údaje o počte evidovaných uchádzačov o zamestnanie a o počte obyvateľov okresu Medzilaborce v produktívnom veku poukazujú na pretrvávajúci negatívny stav. V okrese bolo na konci roka 2023 evidovaných 753 uchádzačov o zamestnanie z celkových 7 177 obyvateľov v produktívnom veku. Z vyššie uvedených čísel vyplýva, že podiel počtu uchádzačov o zamestnanie na obyvateľstve okresu s produktívnym vekom bol na úrovni 10,49 %. Pre porovnanie uvádzame, že v rovnakom období na území SR bola evidovaná miera nezamestnanosti na úrovni 4,67 %.

V okrese Medzilaborce dlhodobo pretrváva vysoká miera evidovanej nezamestnanosti. V porovnaní s celoslovenskou úrovňou ide pravidelne o dosť výrazný percentuálny rozdiel.

Miera evidovanej nezamestnanosti pravidelne nad úrovňou desiatich percent patrí vždy medzi najvyššie v rámci celého Slovenska. V posledných troch rokoch ide priemerne o šiestu najvyššiu mieru nezamestnanosti v rámci porovnania všetkých okresov Slovenska. Ako nepriaznivá sa javí aj štruktúra uchádzačov o zamestnanie v regióne, keďže podľa údajov ŠÚ SR a ÚPSVR SR významnú časť tvoria dlhodobo nezamestnaní a osoby s nízkou úrovňou dosiahnutého vzdelania.

Súčasná zamestnanosť v okrese je do veľkej miery viazaná na zamestnávateľov prevažne z verejného sektora. Súkromný sektor má v tejto štruktúre nižšie zastúpenie a ide prevažne o zamestnávateľov z oblasti sociálnych služieb a podniky pôsobiace v strojárkej výrobe a priemysle. V okrese nesídlí žiadna spoločnosť z kategórie veľkých podnikov (nad 250 zamestnancov). Medzi najvýznamnejších zamestnávateľov v okrese patria najmä:

- verejná správa a samospráva (okresný úrad Medzilaborce, mestský úrad v Medzilaborciach a mestské organizácie, obecné úrady v 22 obciach okresu);
- vzdelávacie inštitúcie (materské, základné a stredné školy);
- zariadenia sociálnych služieb a verejnoprospešné organizácie;
- malé podniky STROJLAB, s. r. o., Glass LPS s. r. o., PANEP s. r. o. (do 50 zamestnancov) a
- ďalšie malé podniky a najmä mikropodniky v oblasti služieb, stavebníctva, remesiel, poľnohospodárstva a lesníctva prevažne s lokálnym alebo mikroregionálnym dosahom.

C.3. *Príjmová situácia a životná úroveň (priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca)*

Priemerná nominálna mesačná mzda je dôležitý ukazovateľ, ktorý predstavuje hrubú mzdu nezniženú o zákonné alebo so zamestnancom dohodnuté zrážky. V regióne je nízka úroveň priemernej mesačnej mzdy, ktorá dlhodobo zaostáva za celoslovenským priemerom. Nízke mzdy za prácu znamenajú, že v štruktúre regionálnej ekonomiky majú prevahu malí zamestnávateľia s nízkopríjmovými pracovnými miestami. Tento jav má priamy vplyv na životnú úroveň obyvateľov, ich schopnosť zabezpečiť vlastné bývanie, kvalitné vzdelávanie pre deti a adekvátny prístup ku ďalším službám dôležitým pre dôstojný život.

K vyhodnoteniu príjmovej situácie v regióne boli využité vstupné údaje o priemernej mesačnej mzde zamestnancov v medzilaboreckom okrese a o priemernej mesačnej mzde zamestnancov na celom území Slovenska za rok 2023. Čísla získané počas roka 2023 ukazujú, že miestni pracujúci obyvatelia s priemernou mesačnou mzdou vo výške 1 161 € veľmi výrazne zaostávajú za celoslovenským priemerom (1 637 €/mesiac) evidovaným v rovnakom období. V rámci porovnania s ostatnými okresmi Slovenska ide o najnižšiu zistenú úroveň. V prechádzajúcich dvoch rokoch zistená priemerná mzda v okrese bola rovnako vždy najnižšou v rámci všetkých okresov Slovenska. Najnižšia úroveň mesačných miezd za prácu zamestnancov spolu s mierou evidovanej nezamestnanosti dlhodobo vždy na úrovni nad desať percent veľmi nepriaznivo vplýva na celkovú životnú úroveň obyvateľov a zároveň zvyšuje riziko sociálnej odkázanosti a chudoby.

Nízke mzdy reflektujú štruktúru miestnej ekonomiky, v ktorej evidujeme najmä ponuky na nízkopríjmové pracovné miesta a iba málo zamestnávateľov, ktorí poskytujú kvalifikované pracovné miesta so stabilne nadpriemernou mesačnou mzdou. V podnikateľskom prostredí

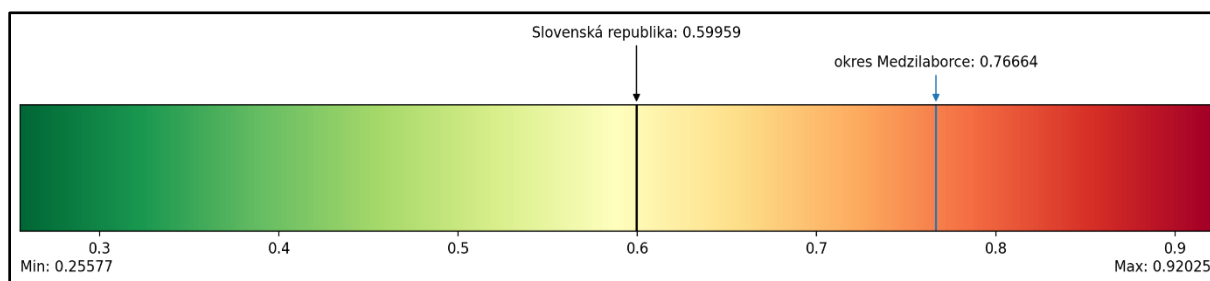
medzilaboreckého okresu úplne absentujú veľké a stredné podniky. Okresné mesto je charakteristické nízkym počtom malých podnikov (kde zároveň prevažujú mikropodniky), ktoré by boli schopné vytvárať nové pracovné miesta a udržať ich dlhodobo. Miestna ekonomika je prevažne založená na rôznych malých prevádzkach, službách lokálneho charakteru a na verejnom sektore, pričom chýba silnejší subjekt zo súkromného sektora s inovačným potenciálom v podobe veľkého podniku alebo aspoň stredného podniku.

1.2. Analýza demografického stavu

A. Hodnota čiastkového ukazovateľa

Okres Medzilaborce sa v rámci čiastkového ukazovateľa za demografický stav nachádza na **7. mieste** v zozname všetkých okresov SR, pričom hodnota tohto ukazovateľa je **0,76664**.

Hodnota čiastkového ukazovateľa za demografický stav prioritného okresu Medzilaborce- grafické zobrazenie

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

Čiastkový ukazovateľ za demografický stav sa vypočíta na základe špecifických ukazovateľov, ktorými sú:

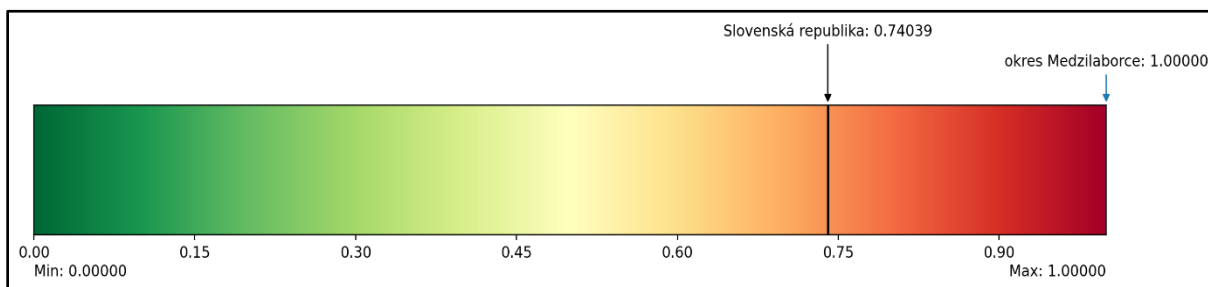
- (i) hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva;
- (ii) index ekonomického zaťaženia osôb a
- (iii) index starnutia.

B. Hodnoty špecifických ukazovateľov

B.1. Hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva

V rámci špecifického ukazovateľa „hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva“ sa prioritný okres nachádza na **1. mieste** v zozname všetkých okresov SR, hodnota tohto ukazovateľa je **1,00000**.

Hodnota špecifického ukazovateľa „hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva“ - grafické zobrazenie

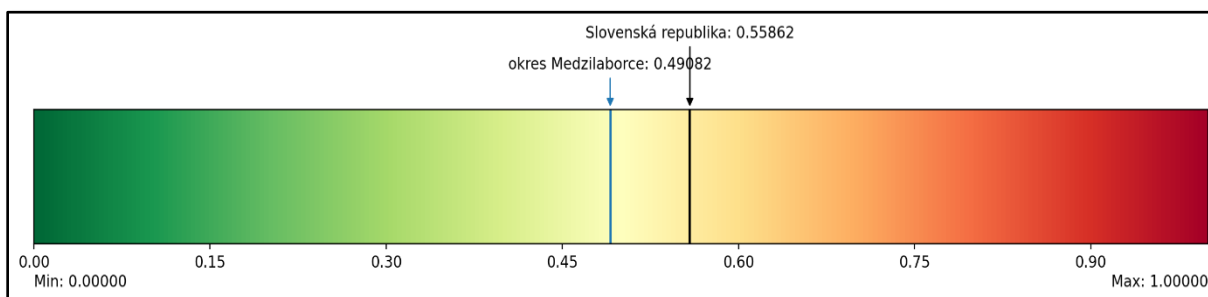

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

B.2. Index ekonomického zaťaženia osôb

V rámci špecifického ukazovateľa „index ekonomického zaťaženia osôb“ sa prioritný okres nachádza na **43. mieste** v zozname všetkých okresov SR, hodnota tohto ukazovateľa je **0,49082**.

Hodnota špecifického ukazovateľa „index ekonomického zaťaženia osôb“ - grafické zobrazenie

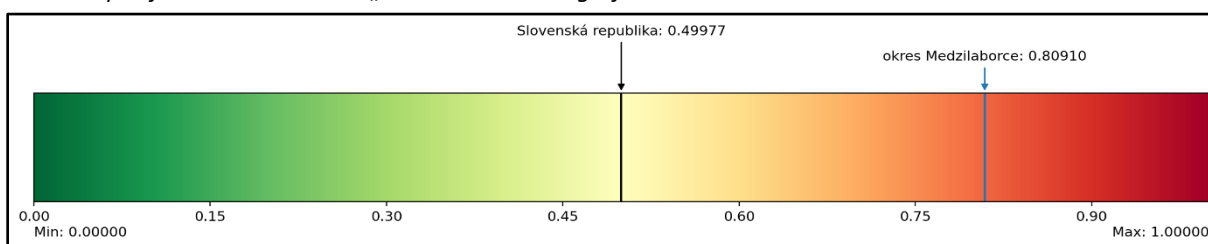

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

B.3. Index starnutia

V rámci špecifického ukazovateľa „index starnutia“ sa prioritný okres nachádza na **8. mieste** v zozname všetkých okresov SR, hodnota tohto ukazovateľa je **0,80910**.

Hodnota špecifického ukazovateľa „index starnutia“ - grafické zobrazenie

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

C. Analýza špecifických ukazovateľov demografického stavu

Demografia okresu predstavuje jednu z kľúčových oblastí, ktorá významným spôsobom ovplyvňuje jeho súčasnú aj budúcu úroveň regionálneho rozvoja. Demografická oblasť zahŕňa spolu tri špecifické ukazovatele zamerané na vývoj počtu obyvateľov v okrese, vývoj v starnutí populácie a na ekonomické zaťaženie pracujúcich osôb. Konkrétne ukazovatele sú vymenované v časti A. tejto podkapitoly a jednotlivo uvedené v časti B. spolu s číselným a grafickým zobrazením normalizovaných hodnôt špecifických ukazovateľov, prepočítaných (zo vstupných údajov na škálu od 0 po 1) podľa vyhlášky.

C.1. Hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva

Hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva je jedným z demografických ukazovateľov, ktorý vyjadruje celkový prírastok, resp. úbytok (prirodzený pohyb + migrácia) na 1 000 obyvateľov stredného stavu za určité obdobie, v tejto analýze za rok 2023. Ukazovateľ sa vyjadruje v promile (‰) a slúži na porovnanie dynamiky rastu alebo poklesu obyvateľstva na určitom území (okres, kraj, štát), v tomto prípade k zhodnoteniu demografického vývoja na území okresu Medzilaborce a porovnaníu s vývojom na území celej Slovenskej republiky.

Pre analýzu sú použité vstupné údaje ŠÚ SR z prehľadov k stavu a pohybu obyvateľstva na Slovensku o hrubej miere celkového prírastku obyvateľstva na celom území Slovenska a v medzilaboreckom okrese za rok 2023. Slovensko podľa údajov ŠÚ SR zaznamenalo počas roka 2023 opäťovne úbytok obyvateľstva. Na konci tohto roka žilo na území SR celkovo 5 424 687 obyvateľov, ich počet medziročne klesol o viac ako štyritisíc. ŠÚ SR zaznamenal celkový úbytok presne o -4 105 osôb, čo predstavovalo -0,76 ‰.

Okres Medzilaborce mal 10 773 obyvateľov na konci roka 2022 a podľa údajov ŠÚ SR zaznamenal v roku 2023 úbytok obyvateľstva, medziročne o -10,08 ‰, čo v porovnaní s rokom 2022 predstavovalo pokles o 108 osôb. Na konci roka 2023 žilo v okrese Medzilaborce 10 665 obyvateľov. V porovnaní s hodnotou celoslovenského priemeru, ktorý predstavuje úbytok obyvateľstva a mierne negatívny vývoj, bol v okrese pri tomto ukazovateli zaznamenaný výrazne negatívnejší vývoj. Zároveň je potrebné uviesť, že v porovnaní s ostatnými okresmi Slovenska ide o najhorší vývoj, t. j. najvýraznejší percentuálny pokles obyvateľstva okresu v sledovanom období. V predchádzajúcich dvoch rokoch bol taktiež zaznamenaný výrazný úbytok obyvateľstva v okrese (vždy o viac ako sto obyvateľov), čo nám ukazuje, že vývoj v regióne je veľmi nepriaznivý.

Výrazne negatívny vývoj odráža kombinovaný efekt dlhodobu nízkej pôrodnosti a pretrvávajúceho migračného úbytku. Negatívny celkový prírastok nie je iba výsledkom prirodzeného demografického vývoja, ale je priamo determinovaný kvalitou životných podmienok v tomto prihraničnom regióne. Nedostatok pracovných príležitostí, nízke mzdy a obmedzené možnosti profesijného uplatnenia vedú k odchodu mnohých mladých ľudí v produktívnom veku mimo región, najmä do väčších krajských miest a do zahraničia, čím sa výrazne oslabuje aj prirodzená reprodukčná základňa okresu.

C.2. Index ekonomického zaťaženia osôb

Index ekonomického zaťaženia osôb (alebo zaťaženia závislými) je demografický ukazovateľ, ktorý na určitom území vyjadruje počet osôb v predproduktívnom veku (0-14 rokov) a v poproduktívnom veku (65+ rokov), pripadajúcich na 100 osôb v produktívnom veku (15-64 rokov). V analýze nám slúži na zhodnotenie ekonomického zaťaženia osôb v okrese Medzilaborce a porovnanie s priemerom na území Slovenska. Index je vyjadrený v percentách a platí, že čím je vyššia hodnota indexu, tým je vyššie ekonomické zaťaženie produktívnej časti obyvateľstva v danom území. Pre analýzu sú použité vstupné údaje zo ŠÚ SR o indexe ekonomického zaťaženia produktívnych osôb žijúcich v medzilaboreckom okrese a na celom území Slovenska za rok 2023.

V okrese Medzilaborce bolo v roku 2023 zaznamenané ekonomické zaťaženie závislými osobami na úrovni 51,34 %, v porovnaní s celoslovenským priemerom (52,30 %) bolo v okrese teda zaznamenané iba mierne nižšie ekonomické zaťaženie produktívnej časti obyvateľstva. Napriek nižšej hodnote indexu, za ideálny vývoj to považovať nemôžeme. Za ideálny stav sa považuje index zaťaženia na úrovni 40 až 50 %, kedy na jedného závislého človeka pripadá približne dva až dva a pol pracujúcich osôb, čo zaručuje dlhodobú udržateľnosť verejných financií a sociálneho systému. V predchádzajúcich rokoch bolo zaznamenané ekonomické zaťaženie v okrese taktiež na úrovni nad päťdesiat percent.

Vývoj ukazuje na postupne sa zvyšujúcu percentuálnu hodnotu tohto ukazovateľa, čo signalizuje rastúcu záťaž produktívnej populácie v regióne, a teda zhoršujúci sa stav. Tento nepriaznivý vývoj je výsledkom súbežného pôsobenia viacerých negatívnych faktorov, a to najmä vysokej miery nezamestnanosti, stúpajúceho počtu osôb v hmotnej núdzi, starnutia populácie a zvyšujúceho sa počtu osôb odkázaných na sociálne a zdravotné služby.

C.3. Index starnutia

Index starnutia je demografický ukazovateľ vyjadrujúci počet osôb v poproduktívnom veku (65+ rokov) pripadajúci na 100 osôb v predproduktívnom veku (deti vo veku 0-14 rokov). V analýze nám tento ukazovateľ slúži na zhodnotenie starnutia populácie v medzilaboreckom okrese a porovnanie s vývojom starnutia populácie v rámci celého územia Slovenska. K zhodnoteniu vývoja vo vekovom zložení obyvateľov sme využili vstupné údaje zo ŠÚ SR k indexu starnutia obyvateľstva v medzilaboreckom okrese a v celej SR za rok 2023.

Index starnutia zaznamenaný v roku 2023 na Slovensku bol na úrovni 114,76 %. Hodnota je vyššia ako 100 %, čo znamená, že v slovenskej populácii je viac seniorov ako detí. V okrese Medzilaborce bol ŠÚ SR v rovnakom období zaznamenaný index starnutia na úrovni 155,87 %. Pri porovnaní s celoslovenským priemerom možno zhodnotiť, že starnutie populácie je v medzilaboreckom okrese ešte výraznejšie, a teda že v okrese žije výrazne viac seniorov ako detí.

Štatistické dáta ukazujú neustály rast tohto indexu. Postupný rast indexu starnutia predstavuje závažný štruktúrny problém. Pravidelné starnutie populácie je priamo prepojené s dlhodobým odchádzaním mladých obyvateľov z okresu za prácou do väčších miest a s nízkym záujmom mladých o zakladanie rodín kvôli nízkej životnej úrovni v tomto

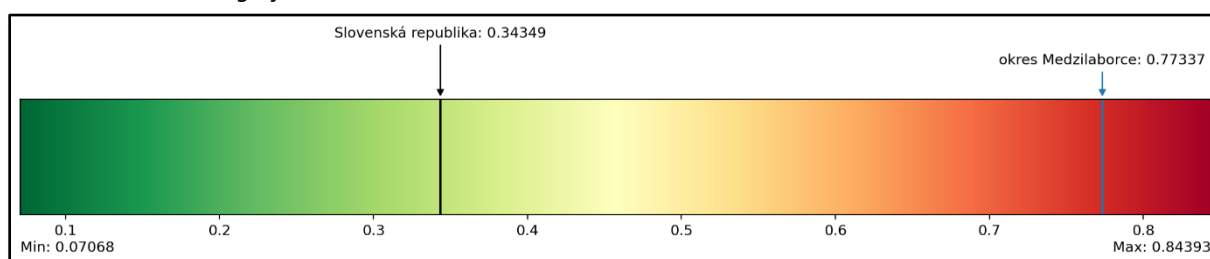
prihraničnom regióne na severovýchode krajiny.

1.3. Analýza prístupu k verejnej infraštruktúre a základným službám

A. Hodnota čiastkového ukazovateľa

Okres Medzilaborce sa v rámci čiastkového ukazovateľa za oblasť prístup k verejnej infraštruktúre a základným službám nachádza na **3. mieste** v zozname všetkých okresov SR, pričom hodnota tohto ukazovateľa je **0,77337**.

Hodnota čiastkového ukazovateľa za oblasť prístup k verejnej infraštruktúre a základným službám prioritného okresu Medzilaborce- grafické zobrazenie

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

Čiastkový ukazovateľ za oblasť prístupu k verejnej infraštruktúre a základným službám sa vypočíta na základe špecifických ukazovateľov, ktorými sú:

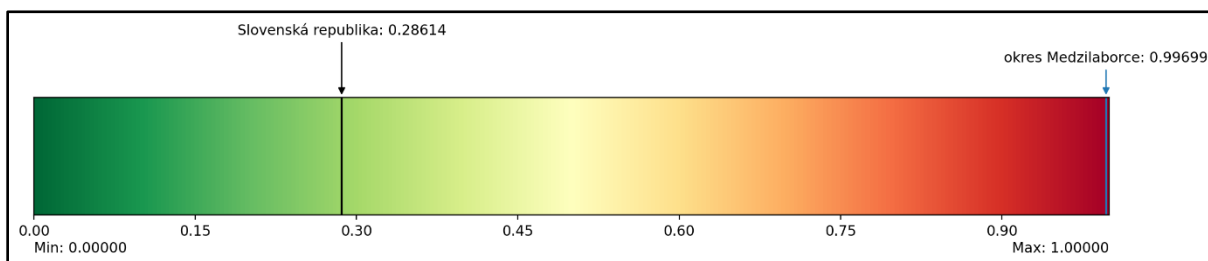
- (i) podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov;
- (ii) podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť s čistiarnou odpadových vôd;
- (iii) podiel adries s dostupnosťou internetu s rýchlosťou minimálne 100 Mbps a
- (iv) podiel detí vo veku dva až päť rokov k 30. júnu navštevujúcich materskú školu k 15. septembru predchádzajúceho kalendárneho roka.

B. Hodnoty špecifických ukazovateľov

B.1. Základná technická infraštruktúra - vodovody

V rámci špecifického ukazovateľa „podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov“ sa prioritný okres nachádza na **2. mieste** v zozname všetkých okresov SR, hodnota tohto ukazovateľa je **0,99699**.

Hodnota špecifického ukazovateľa „podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov“ - grafické zobrazenie

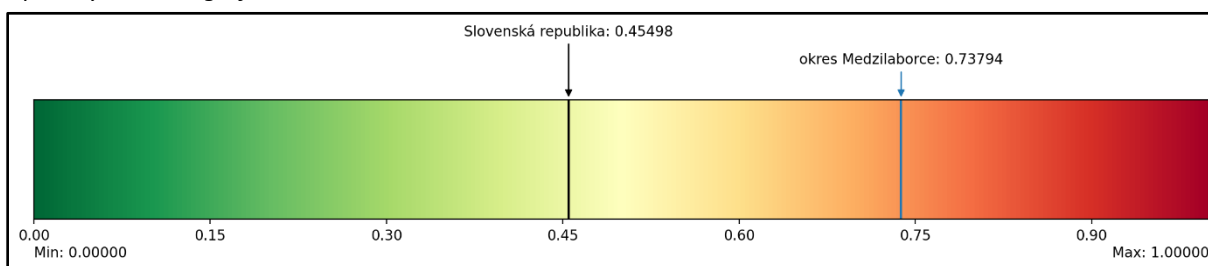

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

B.2. Základná technická infraštruktúra - kanalizácia

V rámci špecifického ukazovateľa „podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť s čistiarnou odpadových vôd“ sa prioritný okres nachádza na **17. mieste** v zozname všetkých okresov SR, hodnota tohto ukazovateľa je **0,73794**.

Hodnota špecifického ukazovateľa „podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť s čistiarnou odpadových vôd“ - grafické zobrazenie

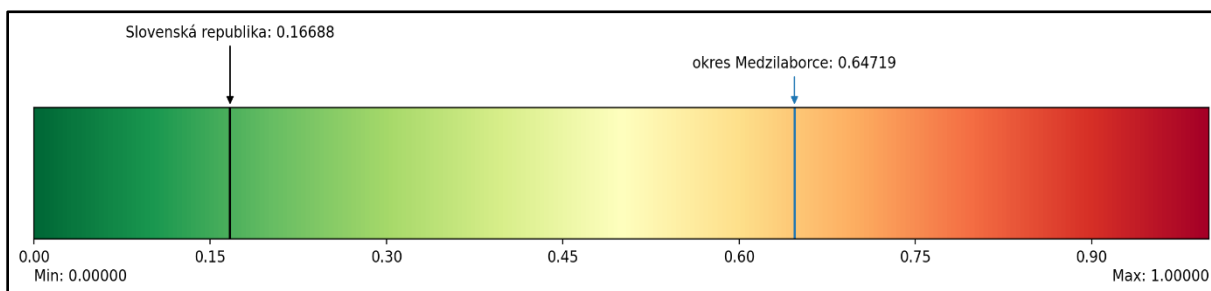

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

B.3. Dostupnosť internetu (podiel adries s dostupnosťou internetu s rýchlosťou minimálne 100 Mbps)

V rámci špecifického ukazovateľa „podiel adries s dostupnosťou internetu s rýchlosťou minimálne 100 Mbps“ sa prioritný okres nachádza na **3. mieste** v zozname všetkých okresov SR, hodnota tohto ukazovateľa je **0,64719**.

Hodnota špecifického ukazovateľa „podiel adries s dostupnosťou internetu s rýchlosťou minimálne 100 Mbps“ - grafické zobrazenie

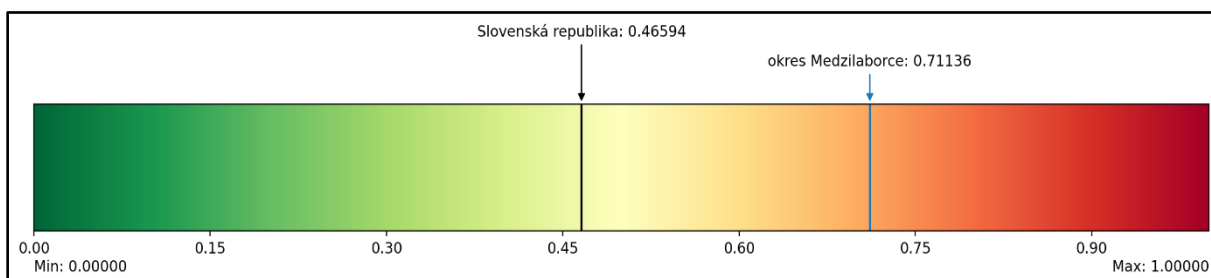

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

B.4. Vzdelávacia infraštruktúra a služby (podiel detí vo veku dva až päť rokov k 30. júnu navštevujúcich materskú školu k 15. septembru predchádzajúceho kalendárneho roka)

V rámci špecifického ukazovateľa „podiel detí vo veku dva až päť rokov k 30. júnu navštevujúcich materskú školu k 15. septembru predchádzajúceho kalendárneho roka“ sa prioritný okres nachádza na **11. mieste** v zozname všetkých okresov SR, hodnota tohto ukazovateľa je **0,71136**.

Hodnota špecifického ukazovateľa „podiel detí vo veku dva až päť rokov k 30. júnu navštevujúcich materskú školu k 15. septembru predchádzajúceho kalendárneho roka“ - grafické zobrazenie

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

C. Analýza špecifických ukazovateľov prístupu k verejnej infraštruktúre a základným službám

Oblasť prístupu k verejnej infraštruktúre a základným službám zahŕňa spolu štyri špecifické ukazovatele zamerané na zásobovanie pitnou vodou, napojenosť na verejnú kanalizáciu, dostupnosť vysokorýchlostného internetu a predprimárne vzdelávanie. Konkrétne ukazovatele sú uvedené v časti A. tejto podkapitoly a v časti B., kde sú zároveň číselne a graficky zobrazené normalizované hodnoty špecifických ukazovateľov prepočítané (zo vstupných údajov na spoločnú škálu od 0 po 1) podľa vzorcov, ktoré definuje vyhláška.

C.1. Základná technická infraštruktúra - vodovody (podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov)

Pre zhodnotenie stavu vodovodnej infraštruktúry sú použité vstupné údaje získané zo ŠÚ SR

a databázy environmentálnych indikátorov (EnviDat) za rok 2023. Podľa týchto dát podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných zdrojov na celom území Slovenska dosiahol v roku 2023 úroveň 90,50 %. V okrese Medzilaborce bol v rovnakom období zaznamenaný podiel obyvateľov zásobovaných vodou na úrovni 66,90 %, čo predstavovalo 7 135 obyvateľov z celkových 10 665.

Z uvedených dát vyplýva, že podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných zdrojov v okrese je v porovnaní s celoslovenskou úrovňou výrazne nižší a zároveň v tomto prípade ide o druhú najnižšiu úroveň v rámci všetkých okresov SR. V rámci územia medzilaboreckého okresu, podľa Výskumného ústavu vodného hospodárstva SR a ŠÚ SR, bolo aj na konci predchádzajúcich troch rokov vodou z verejných vodovodov zásobovaných vždy približne 67 % obyvateľstva a to ukazuje, že v uplynulých rokoch v okrese neboli realizované významné investície do tejto základnej infraštruktúry. Približne tretina obyvateľov okresu stále nemá prístup k vode z verejných vodovodov. Hodnota tohto ukazovateľa v okrese Medzilaborce poukazuje na nedostatočné dobudovanie technickej infraštruktúry najmä v menších obciach a riedko osídlených častiach okresu.

C.2. Základná technická infraštruktúra - kanalizácie *(podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť s čistiarnou odpadových vôd)*

K analýze stavu kanalizačnej infraštruktúry sú použité vstupné údaje získané zo ŠÚ SR a databázy environmentálnych indikátorov (EnviDat) za rok 2023. Podľa týchto verejne dostupných dát podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť s čistiarnou odpadových vôd na celom území SR dosiahol v roku 2023 úroveň 71,20 %.

V okrese Medzilaborce bol na konci rovnakého roka zaznamenaný podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť na úrovni 53,60 %, čo vtedy predstavovalo 5 716 z celkových 10 665 obyvateľov. Z uvedených dát vyplýva, že podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu s čistiarnou odpadových vôd v okrese je v porovnaní s celoslovenskou úrovňou výrazne nižší. V rámci územia tohto okresu, podľa Výskumného ústavu vodného hospodárstva SR a ŠÚ SR, bolo aj v predchádzajúcich troch rokoch na verejnú kanalizačnú sieť napojených vždy niečo nad päťdesiat percent obyvateľstva, a to ukazuje, že v uplynulých rokoch neboli na území okresu realizované významné investície do tejto základnej verejnej infraštruktúry.

Takmer až polovica obyvateľov okresu nie je napojená na verejnú kanalizačnú sieť. Podiel nepripojených obyvateľov je vysoký, a to znamená, že na území okresu existuje vysoký podiel vyprodukovaného znečistenia, ktoré nie je odvádzané stokovou sieťou. Nedostatočná kanalizačná infraštruktúra má vplyv nielen na kvalitu životného prostredia, ale aj na zdravotný stav obyvateľstva a následne na oblasť zdravotnej a sociálnej starostlivosti. Tento stav zároveň obmedzuje aj rozvoj bývania a podnikateľských aktivít, ktoré sú viazané na splnenie hygienických štandardov.

C.3. Dostupnosť internetu *(podiel adries s dostupnosťou internetu s rýchlosťou minimálne 100 Mbps)*

Predmetný špecifický ukazovateľ verejnej infraštruktúry a základných služieb sleduje podiel

adries s prístupom k internetu o rýchlosti minimálne 100 Mbps (podiel v percentách). V okrese Medzilaborce bol počas roka 2023 zaznamenaný podiel týchto internetových adries na úrovni 64,29 %. Nameraná hodnota je veľmi vzdialená od celoslovenskej priemernej úrovne (90,77 %), a to ukazuje, že vo využívaní informačných a komunikačných technológií domácnosti a jednotlivci z okresu Medzilaborce výrazne zaostávajú za zvyškom krajiny. V okrese je stále veľký priestor na zlepšovanie dostupnosti internetového pripojenia s rýchlosťou minimálne 100 Mbps a zvyšovanie percentuálneho podielu adries a obyvateľov s týmto pripojením. Týmto sa v súlade s cieľmi Európskej únie a Slovenska bude zároveň postupne znižovať percento tzv. „bielych miest“, t. j. oblastí bez dostatočne kvalitného pripojenia na internet.

C.4. Vzdelávacia infraštruktúra a služby (podiel detí vo veku dva až päť rokov k 30. júnu navštevujúcich materskú školu k 15. septembru predchádzajúceho kalendárneho roka)

V rámci celého územia Slovenska bol v roku 2023 zaznamenaný podiel detí (vo veku dva až päť rokov) navštevujúcich materskú školu na úrovni 64,47 %. To znamená, že v SR sa približne každé tretie dieťa vo veku dva až päť rokov nezúčastňuje na predprimárnom vzdelávaní. Tieto deti sú v oblasti školstva označované aj termínom „nezaškolené deti“. Za zaškolené považujeme tie deti, ktoré sú zapojené do formálneho vzdelávacieho procesu (vrátane individuálneho, osobitného alebo poldenného).

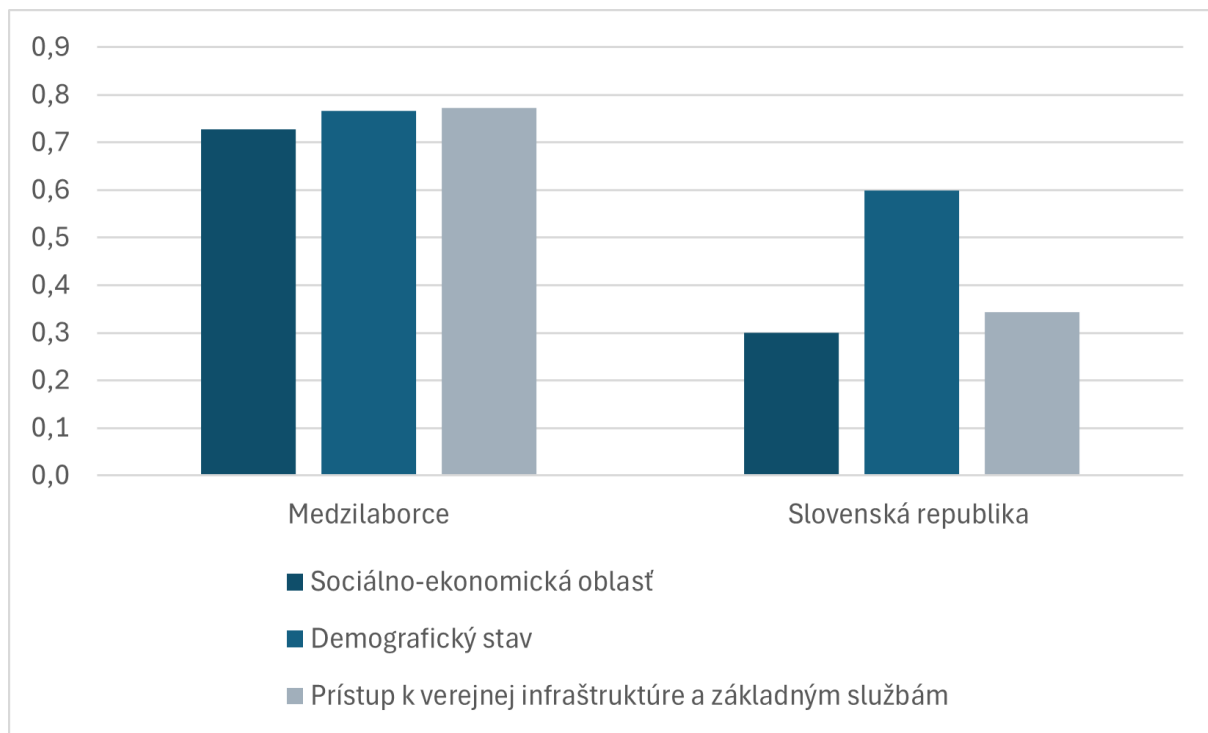
V okrese Medzilaborce bol zaznamenaný ešte výrazne nižší podiel zaškolenosti u detí vo veku dva až päť rokov (52,36 %). Zo získaných dát vyplýva, že v tomto okrese viac ako 47 % detí v danom veku nenavštevuje žiadnu materskú školu, čiže nezaškolené je takmer každé druhé dieťa. V porovnaní s ostatnými okresmi Slovenska ide o 11. najhoršiu úroveň. Tento nízky podiel zaškolenosti poukazuje zrejme na kombináciu viacerých problémov, hlavne na kapacitné (najmä priestorové) a viaceré sociálne bariéry. Medzi dôvody nízkej účasti na predprimárnom vzdelávaní v okrese možno určite zaradiť aj to, že nezaškolené deti často pochádzajú z oblastí s horšou dostupnosťou materských škôl, z obcí s vyšším podielom rómskeho obyvateľstva a z domácností s nízkymi príjmami alebo nízkym vzdelaním rodičov.

Nedostatočný prístup k predprimárnemu vzdelávaniu predstavuje závažný problém pre celý región. Táto nepriaznivá situácia môže mať dlhodobý vplyv na nerovnosti vo vzdelávacích výsledkoch v ďalších stupňoch vzdelávania, následne môže znižovať potenciál pre budúcu zamestnateľnosť mladých ľudí, ovplyvnených týmto problémom. Zároveň všetky tieto faktory pravdepodobne prispievajú aj k medzigeneračnému prenosu chudoby, najmä v sociálne znevýhodnených komunitách.

1.4. Zhrnutie kľúčových problémov a rozvojových potrieb

A. Zhrnutie dát

Na základe analýzy čiastkových ukazovateľov možno konštatovať, že hodnoty prioritného okresu v sociálno-ekonomickej oblasti, v oblasti demografického stavu a v oblasti prístupu k verejnej infraštruktúre a základným službám sa nachádzajú pod priemerom SR.

Zdroj: údaje spracované MIRRI SR

B. Zoradenie najkritickejších oblastí

Podpriemerné hodnoty:

- v oblasti prístupu k verejnej infraštruktúre a základným službám; v rámci tejto oblasti sú najkritickejšie z pohľadu hodnôt špecifických ukazovateľov hodnoty:
 - v oblasti podielu obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov a
 - v oblasti podielu adries s dostupnosťou internetu s rýchlosťou minimálne 100 Mbps.
- v sociálno-ekonomickej oblasti; v rámci tejto oblasti sú najkritickejšie z pohľadu hodnôt špecifických ukazovateľov hodnoty:
 - v oblasti priemernej nominálnej mesačnej mzdy zamestnanca a
 - v oblasti podielu počtu uchádzačov o zamestnanie v produktívnom veku na obyvateľstve v produktívnom veku.
- v oblasti demografického stavu; v rámci tejto oblasti sú najkritickejšie z pohľadu hodnôt špecifických ukazovateľov hodnoty:
 - v oblasti hrubej miery celkového prírastku obyvateľstva.

Priemerné hodnoty:

- v sociálno-ekonomickej oblasti; v rámci tejto oblasti sú najkritickejšie z pohľadu hodnôt špecifických ukazovateľov hodnoty:
 - v oblasti podielu počtu osôb, ktoré sú členmi domácnosti, ktorej sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi z počtu obyvateľov.
- v oblasti demografického stavu; v rámci tejto oblasti sú najkritickejšie z pohľadu hodnôt špecifických ukazovateľov hodnoty:
 - v oblasti indexu starnutia.
- v oblasti prístupu k verejnej infraštruktúre a základným službám; v rámci tejto oblasti sú najkritickejšie z pohľadu hodnôt špecifických ukazovateľov hodnoty:
 - v oblasti podielu detí vo veku dva až päť rokov k 30. júnu navštevujúcich materskú školu k 15. septembru predchádzajúceho kalendárneho roka.

Najlepšie hodnoty:

- v oblasti demografického stavu (ukazovateľ ekonomického zaťaženia).

C. Zhrnutie kľúčových problémových oblastí a potrieb

C.1. Sociálno-ekonomická oblasť

Nadpriemerná úroveň **nezamestnanosti** v okrese (dlhodobo vysoký podiel počtu uchádzačov o zamestnanie v produktívnom veku) je problémovou oblasťou. Rovnako aj podpriemerná príjmová situácia a **nízka životná úroveň v okrese** (nízka úroveň pri priemere nominálnej mesačnej mzdy). Mesačné mzdy za prácu v okrese sú najnižšie v rámci Slovenska. V okrese je vysoký počet osôb a domácnosti, ktorým sa poskytuje **pomoc v hmotnej núdzi**.

C.2. Demografická oblasť

Celkový prírastok obyvateľstva je pre okres veľmi problémovou oblasťou, v porovnaní s ostatnými okresmi Slovenska je okres Medzilaborce podpriemerný, pravidelne je medziročne evidovaný **úbytok obyvateľstva**. V porovnaní s ostatnými okresmi ide o najhorší stav, t. j. najvýraznejší percentuálny pokles obyvateľov, príčinou ktorého je kombinovaný efekt dlhodobo nízkej pôrodnosti a pretrvávajúceho migračného úbytku. Ekonomické zaťaženie produktívnych obyvateľov okresu je podobné celoslovenskému priemeru (bolo zaznamenané mierne nižšie ekonomické zaťaženie produktívnej časti obyvateľstva), preto tento ukazovateľ zatiaľ nehodnotíme ako kritický, ale je potrebné uviesť, že stav nie je ideálny a signalizuje **rastúcu záťaž produktívnej populácie**. **Starnutie obyvateľstva** sa taktiež javí ako problémová oblasť, v medzilaboreckom okrese evidujeme rýchlejšie starnutie obyvateľstva v porovnaní s údajmi o starnutí obyvateľstva za celé Slovensko. V okrese žije viac seniorov ako detí a v tejto

oblasti okres patrí medzi najhoršie v krajine. Neustály negatívny vývoj predstavuje **závažný štrukturálny problém**.

C.3. Verejná infraštruktúra a základné služby

Verejné vodovody vo viacerých obciach okresu sú nedobudované, resp. nie sú vybudované vôbec (**vysoký podiel obyvateľov, ktorí nie sú zásobovaní vodou z verejných vodovodov**), túto základnú verejnú infraštruktúru nemá približne tretina obyvateľov okresu. Verejná kanalizačná sieť taktiež vo viacerých obciach okresu nie je vybudovaná, resp. nie je dobudovaná kompletne (**vysoký podiel obyvateľov nenapojených na verejnú kanalizačnú sieť s čistiarnou odpadových vôd**), a túto základnú infraštruktúru nemá takmer polovica obyvateľov okresu. Vzdelávacia infraštruktúra pre predprimárne vzdelávanie v okrese je taktiež problémom. Evidujeme **veľmi nízku úroveň zaškolenosti u detí vo veku 2 až 5 rokov**, takmer každé druhé dieťa nenavštevuje materskú školu.

2. Impulzy k vypracovaniu plánu rozvoja

Prvým dôležitým impulzom k vypracovaniu plánu rozvoja je zákon o podpore prioritných okresov, ktorý ukladá MIRRI SR vypracovať návrh plánu rozvoja prioritného okresu v spolupráci s okresným úradom v sídle prioritného okresu a v spolupráci so sociálno-ekonomickými partnermi pôsobiacimi v prioritnom okrese. V rámci prípravy plánu rozvoja bola vytvorená odborná pracovná skupina, vytvorenie ktorej iniciovalo MIRRI SR a ktorou boli identifikované potenciálne možnosti rozvoja v okrese Medzilaborce. Zároveň boli identifikované problémy a výzvy, ktoré sú považované za potenciálne prekážky v rozvoji okresu. Problémy okresu (potenciálne prekážky rozvoja) sú zoskupené do nižšie uvedených oblastí na základe logickej súvislosti a podľa prioritizácie sociálno-ekonomických partnerov.

Identifikácia hlavných oblastí potenciálu rozvoja a jeho prekážok:

- zamestnanosť a podnikanie,
- cestovný ruch,
- základná infraštruktúra, doprava a dostupnosť,
- demografický vývoj,
- vzdelávanie,
- marginalizované komunity,
- zdravotníctvo a sociálne služby a
- životné prostredie.

2.1. Zamestnanosť a podnikanie

Územie disponuje viacerými rozvojovými potenciálmi v oblasti zamestnanosti a podnikania, ktoré môžu vytvoriť predpoklady pre stabilizáciu ekonomiky regiónu, tvorbu pracovných miest a zvýšenie atraktivity územia pre obyvateľov aj investorov. Významný potenciál predstavuje najmä vytvorenie podnikateľského inkubátora, ktorý by poskytoval podporu začínajúcim podnikateľom a inovátnym aktivitám formou zvýhodnených priestorov, odborného

poradenstva, mentoringu, administratívnej podpory a sieťovania. Takýto priestor by mohol prispieť k rozvoju podnikateľského prostredia a motivovať obyvateľov k realizácii vlastných podnikateľských zámerov.

Perspektívnym odvetvím je aj drevopriemysel, predovšetkým spracovanie dreva s vyššou pridanou hodnotou orientované na výrobu finálnych produktov. Región zároveň disponuje rozsiahlymi lesnými porastmi, ktoré predstavujú dlhodobý a udržateľný zdroj pracovných príležitostí v oblasti ťažby dreva, pestovania a obnovy lesov, ako aj jeho následného spracovania.

Významný potenciál má aj poľnohospodárska výroba, najmä v oblasti špeciálnej rastlinnej a živočíšnej produkcie náročnejšej na manuálnu prácu. Možnosti rozvoja existujú aj v efektívnejšom prepájaní poľnohospodárstva a potravinárstva, čím by sa mohli posilniť lokálne dodávateľské reťazce a zvýšiť podiel regionálnych produktov na trhu. Súčasťou rozvoja vidieckeho hospodárstva môže byť aj podpora malých fariem, predaja z dvora a ich prepojenie na agroturistiku.

Potenciál predstavuje aj rozvoj sociálnej ekonomiky, a to prostredníctvom podpory existujúcich sociálnych podnikov, rozširovania ich činností a vytvárania nových subjektov. Tieto aktivity môžu prispieť k tvorbe pracovných miest najmä pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva. Súčasne sa otvára priestor pre rozvoj tzv. striebornej ekonomiky, ktorá reflektuje proces starnutia populácie a vytvára príležitosti pre rozvoj služieb a ekonomických aktivít zameraných na seniorov a zvyšovanie kvality ich života. Územie zároveň disponuje dostatkom nízko kvalifikovanej pracovnej sily, ktorá môže predstavovať významný potenciál pre odvetvia s vyššou potrebou manuálnej práce, predovšetkým v poľnohospodárstve, lesnom hospodárstve, spracovateľskom priemysle a sociálnych službách.

Napriek uvedeným potenciálom región čelí viacerým problémom a výzvam. Podnikateľské prostredie je stále slabo rozvinuté a región sa vyznačuje nízkym počtom podnikavých a inovatívnych obyvateľov. Nedostatočná podpora malých podnikateľov a takmer nulová ponuka kreatívnych pracovných miest vedú k odchodu aktívnych a kvalifikovaných ľudí mimo regiónu.

Významným problémom je aj nedostatočná spolupráca medzi jednotlivými odvetvami hospodárstva, čo oslabuje schopnosť vytvárať funkčné regionálne ekonomické väzby. Región zároveň eviduje dlhodobý úbytok poľnohospodárskej výroby, absenciu menších fariem a nedostatočné prepojenie poľnohospodárstva s cestovným ruchom a agroturistikou. Rozvoj hospodárstva obmedzuje aj nízky záujem investorov, absencia priemyselného parku atraktívneho pre investície a chýbajúci väčší podnik s významnejším počtom zamestnancov. Bariéru predstavujú aj nevysporiadané majetkovo-právne vzťahy pozemkov vhodných pre priemyselný rozvoj. K negatívnym faktorom patrí aj nedostatočné mzdové ohodnotenie pracovnej sily a nedostatok kvalifikovaných pracovníkov, čo znižuje konkurencieschopnosť regiónu a obmedzuje jeho ďalší hospodársky rozvoj.

2.2. Cestovný ruch

Územie disponuje významným potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu založeným na kombinácii jedinečného kultúrno-historického dedičstva, zachovanej prírody, tradičnej rusínskej identity a možností pre aktívny oddych. Región je atraktívny najmä svojou autenticitou, nízkou mierou komercializácie a zachovaným prírodným prostredím, ktoré vytvára predpoklady pre rozvoj udržateľných foriem turizmu.

Významným rozvojovým faktorom je kultúrna a historická identita územia. Medzilaborce sú vnímané ako centrum rusínskej kultúry a zároveň sú spojené s osobnosťou umelca svetového významu, ktorým nepochybne je Andy Warhol. Významným prvkom turistickej atraktivity je aj vojnová história územia reprezentovaná vojenskými cintorínmi, múzeami a historickými lokalitami spojenými s druhou svetovou vojnou.

Územie má vhodné podmienky pre rozvoj cykloturistiky, a to v oblasti cestnej aj horskej cyklistiky. Postupne budované cyklotrasy vytvárajú predpoklady pre ďalšie rozširovanie siete vrátane budovania trailov, oddychových zón a doplnkovej infraštruktúry, ako sú požičovne bicyklov, servisné miesta či cyklostojany. Významný potenciál má aj pešia turistika a agroturistika, pričom región disponuje existujúcou sieťou turistických trás a prírodne atraktívnym prostredím vhodným na rekreačné aktivity. Perspektívnou oblasťou je zážitková turistika založená na tradičných remeslách a autentických regionálnych skúsenostiach. Región ponúka možnosti organizácie workshopov u remeselníkov, prezentácie tradičných výrobných postupov, výroby a predaja lokálnych remeselných produktov a taktiež hipoturizmus vrátane sprievodcovských služieb, škôl jazdenia a sprievodných rekreačných aktivít. Významný potenciál predstavuje aj lesná turistika a poľovníctvo. Takmer neporušená a málo objavená príroda vytvára priestor pre pokojový a zážitkový turizmus orientovaný na relax, pobyt v prírode a aktivity mimo masového cestovného ruchu. Zároveň tu existujú predpoklady na rozvoj zimných športov vďaka vhodným podmienkam miestnej prírody, existujúcim lyžiarskym vlekom a vďaka lokalitám, kde v minulosti fungovali lyžiarske vleky. Zaujímavým prvkom turistickej ponuky je aj vyhladkový turistický vláčik, pri ktorom existuje potenciál rozšírenia oblasti jeho premávky a zatraktívnenia ponuky pre návštevníkov.

Napriek výraznému potenciálu okresu v turizme čelí tento región viacerým problémom a rozvojovým bariéram. Významným problémom je nízka úroveň základnej infraštruktúry a služieb v mnohých obciach, kde absentujú obchody, ubytovacie zariadenia, reštaurácie a základné služby v občianskej vybavenosti. Ubytovacie kapacity sú koncentrované najmä v meste, pričom v obciach je nedostatok možností aj v kategórii ubytovanie v súkromí a v alternatívnych formách ubytovania.

Rozvoj cestovného ruchu obmedzuje aj nedostatočné využitie potenciálu blízkosti regiónu Polonín a pohraničného priestoru Poľska. Chýba komplexný turistický produkt, ktorý by dokázal prepájať jednotlivé atrakcie a služby do jednotnej a jednoducho propagovateľnej ponuky. Nedostatkom je aj slabá dopravná a turistická prepojenosť územia, predovšetkým smerom na Stropkov. Popri existujúcich turistických trasách a cyklotrasách zároveň chýbajú doplnkové služby ako sú nabíjacie stanice, požičovne športového vybavenia s možnosťou servisu a možnosti občerstvenia. Medzi ďalšie problémy patrí propagácia, absencia komplexného

turistického produktu, nedostatočné cykloprepojenia, nízka úroveň spolupráce aktérov, nedostatok doplnkových služieb, nízka kvalita služieb a absencia rodinných atrakcií.

2.3. Základná infraštruktúra, doprava a dostupnosť

Región čelí viacerým problémom v oblasti základnej verejnej infraštruktúry a občianskej vybavenosti. Významnou rozvojovou bariérou je aj veľmi nízka úroveň plynofikácie, dostupnosti napojenia na verejný vodovod a vo viacerých obciach neexistuje verejná kanalizácia. Nedostatočne rozvinutá technická infraštruktúra negatívne ovplyvňuje kvalitu života obyvateľov, možnosti bytovej výstavby aj záujem investorov o územie. Problém predstavuje aj zlý technický stav verejných budov a ich nízka energetická efektívnosť, čo vedie k vysokým prevádzkovým nákladom a znižuje kvalitu poskytovaných služieb. V území absentujú viaceré zariadenia kultúrnej a športovej infraštruktúry, ako napríklad kino, divadlo, detské centrá, detské ihriská a verejné športoviská s moderným vybavením.

V marginalizovaných rómskych komunitách zároveň chýba základná technická infraštruktúra, čo prispieva k zhoršeným životným podmienkam a sociálnemu vylúčeniu obyvateľov. Rozvoj infraštruktúry komplikuje aj existencia nevysporiadaných vlastníckych a majetkovo-právnych vzťahov, ktoré obmedzujú možnosti realizácie investícií a väčších rozvojových projektov.

Infraštruktúra v doprave a dostupnosť územia predstavujú taktiež jednu z kľúčových oblastí ovplyvňujúcich hospodársky rozvoj, mobilitu obyvateľov, atraktivitu regiónu pre investorov aj rozvoj cestovného ruchu. Napriek viacerým limitom disponuje územie určitými rozvojovými potenciálmi, ktoré môžu vytvoriť predpoklady pre zlepšenie dopravnej dostupnosti a posilnenie cezhraničných väzieb.

Významným potenciálom regiónu je existujúce železničné spojenie vrátane trate s nadregionálnym významom smerujúcim na Poľsko. Táto infraštruktúra predstavuje dôležitý prvok z pohľadu osobnej aj nákladnej dopravy a zároveň vytvára predpoklady pre rozvoj cezhraničnej spolupráce, cestovného ruchu a hospodárskych aktivít. Potenciál územia posilňuje aj existencia troch cestných hraničných priechodov s Poľskom, ktoré môžu podporiť rozvoj cezhraničných vzťahov, mobility obyvateľov a ekonomickej spolupráce v pohraničí.

Napriek týmto predpokladom patrí doprava a dostupnosť medzi najvýznamnejšie rozvojové problémy regiónu. Významnou bariérou je nízka kvalita železničnej infraštruktúry a zastaranosť železničných staníc, ktoré svojím technickým stavom a úrovňou služieb nezodpovedajú súčasným potrebám obyvateľov ani návštevníkov regiónu. Problémom je zároveň pomalé železničné spojenie, pričom cesta do najbližšieho krajského mesta vzdialeného približne 85 kilometrov trvá tri hodiny. Takýto stav výrazne znižuje atraktivitu verejnej dopravy a obmedzuje mobilitu pracovnej sily, študentov aj turistov. Závažným problémom je celkovo veľmi zlá dopravná dostupnosť regiónu. Okres sa nachádza mimo diaľnic, hlavných dopravných koridorov a ciest medzinárodného významu, pričom územím neprechádza ani cesta I. triedy.

Nedostatočné napojenie na nadradenú dopravnú infraštruktúru negatívne ovplyvňuje hospodársky rozvoj, konkurencieschopnosť regiónu a záujem investorov. Výzvou zostáva aj slabá dopravná prepojenosť regiónu pre obyvateľov a návštevníkov bez motorového vozidla. Obmedzená dostupnosť verejnej dopravy, nízka frekvencia spojov a nedostatočná koordinácia

jednotlivých druhov dopravy, ktorá znižuje možnosti mobility obyvateľstva. Zlepšenie dopravnej dostupnosti regiónu bude do budúcnosti nevyhnutné pre podporu hospodárskeho rozvoja, zvýšenie kvality života obyvateľov, rozvoj cestovného ruchu a posilnenie cezhraničnej spolupráce s Poľskom.

Prioritou musí byť modernizácia a dobudovanie základnej verejnej infraštruktúry a rovnako tak aj modernizácia dopravnej infraštruktúry. Je potrebné zamerať sa na obnovu a modernizáciu verejných inžinierskych sietí, rozvoj základnej občianskej vybavenosti, zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov aj podnikov, modernizáciu železničnej dopravy a cestnej siete s napojením na dôležité hlavné ťahy.

2.4. Demografický vývoj

Demografický vývoj územia predstavuje jednu z kľúčových výziev ovplyvňujúcich jeho dlhodobú sociálnu a ekonomickú stabilitu. Región v súčasnosti nedisponuje výraznejšími demografickými potenciálmi, ktoré by dokázali prirodzene kompenzovať nepriaznivý populačný vývoj. Základným problémom je dlhodobý klesajúci počet obyvateľov, ktorý je dôsledkom kombinácie nízkej pôrodnosti, prirodzeného úbytku populácie a negatívneho migračného salda. Tento trend vedie k postupnému znižovaniu celkovej populačnej základne regiónu, čo sa premieta do oslabenia trhu práce, znižovania dopytu po službách a postupného znižovania udržateľnosti verejnej infraštruktúry.

Významným problémom je zároveň vysoká miera migrácie a emigrácie obyvateľstva smerom z okresu. Odchod najmä mladých, vzdelaných a ekonomicky aktívnych skupín obyvateľstva negatívne ovplyvňuje vekovú štruktúru populácie a prispieva k jej starnutiu. Tento trend zároveň oslabuje miestny ľudský kapitál, znižuje inovačný potenciál regiónu a prehlbuje nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Dlhodobé demografické trendy predstavujú zásadnú výzvu pre budúci rozvoj územia a vyžadujú komplexné opatrenia zamerané na stabilizáciu obyvateľstva, zlepšenie podmienok pre život, podporu návratu mladých ľudí a vytváranie atraktívneho prostredia pre usadenie nových obyvateľov.

2.5. Vzdelávanie v okrese

Oblasť vzdelávania predstavuje významnú oblasť a možnosť pre dlhodobý sociálny a hospodársky rozvoj územia, stabilizáciu obyvateľstva a zvyšovanie kvality ľudských zdrojov.

K pozitívnym aspektom patrí predovšetkým dostatočne rozvinutá sieť základných a materských škôl, ktorá zabezpečuje dostupnosť predprimárneho a základného vzdelávania aj pre obyvateľov menších obcí. Existujúca sieť školských zariadení vytvára základné podmienky pre udržanie vzdelávacej infraštruktúry v území a zachovanie dostupnosti vzdelávania pre deti a mladé rodiny. Napriek tomu región čelí viacerým problémom a výzvam, ktoré negatívne ovplyvňujú kvalitu a perspektívu vzdelávacieho systému. Významným problémom je nedostatočné využívanie možností duálneho vzdelávania a slabšie prepojenie systému vzdelávania s potrebami trhu práce a miestnych zamestnávateľov. Chýbajú intenzívnejšie partnerstvá medzi školami, podnikateľským sektorom a ďalšími aktérmi regionálnej ekonomiky, čo obmedzuje praktickú prípravu žiakov a ich uplatniteľnosť po ukončení štúdia.

Negatívnym faktorom je aj zánik gymnázia v regióne, ktorý oslabil dostupnosť všeobecného stredoškolského vzdelávania priamo v území. Táto skutočnosť môže prispievať k odchodu mladých ľudí za štúdiom mimo regiónu, pričom časť z nich sa po ukončení štúdia už do regiónu nevracia. Dlhodobo tak dochádza k oslabovaniu miestneho ľudského kapitálu a k znižovaniu potenciálu regiónu v oblasti kvalifikovanej pracovnej sily. Do budúcnosti bude dôležité zamerať sa na posilnenie prepojenia vzdelávania s potrebami regionálneho trhu práce, podporu praktického a duálneho vzdelávania, ako aj vytváranie podmienok pre rozvoj moderných foriem odborného vzdelávania. Prioritou bude zároveň stabilizácia mladých ľudí v regióne a vytváranie podmienok, ktoré zvýšia atraktivitu územia pre štúdium, život a pracovné uplatnenie.

2.6. Marginalizované komunity

Problematika marginalizovaných komunit predstavuje významnú sociálnu výzvu s dopadom na kvalitu života obyvateľov, sociálnu súdržnosť, zamestnanosť aj celkový rozvoj územia. Región sa vyznačuje vyšším zastúpením marginalizovaných komunit, ktoré čelia viacerým dlhodobým a vzájomne prepojeným problémom sociálneho, ekonomického a vzdelanostného charakteru. Marginalizované komunity čelia diskriminácii, segregácii a pretrvávajúcim spoločenským predsudkom, ktoré negatívne ovplyvňujú ich možnosti integrácie do spoločnosti, prístup k zamestnaniu, bývaniu či vzdelávaniu. Tieto faktory prispievajú k sociálnej izolácii a znižujú šance na aktívne zapojenie jednotlivcov do spoločenského a ekonomického života regiónu. Významným problémom je nedostatok dostupného bývania nižšieho štandardu, čo prispieva k zhoršeným životným podmienkam časti obyvateľstva a k prehlbovaniu sociálneho vylúčenia. Nedostatočné bývanie je často spojené s nízkou kvalitou technickej infraštruktúry, slabou dostupnosťou základných služieb a zhoršenými hygienickými podmienkami. Ďalej je veľkým problémom aj nízka úroveň vzdelania a nedostatočné povedomie v oblasti hygienických návykov a udržiavanie čistého verejného priestoru.

Obmedzený prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a nízka motivácia k vzdelávaniu následne negatívne ovplyvňujú uplatniteľnosť na trhu práce a dlhodobé sociálne začlenenie. Problém predstavuje aj nízka úroveň finančnej gramotnosti, ktorá sa prejavuje obmedzenou schopnosťou hospodáriť s finančnými prostriedkami, plánovať výdavky či riešiť základné ekonomické situácie. Tento stav môže viesť k zadlžovaniu, sociálnej odkázanosti a prehlbovaniu generačnej chudoby.

Do budúcnosti bude nevyhnutné zamerať sa na komplexné a dlhodobé riešenia podporujúce sociálne začlenenie marginalizovaných komunit, zvyšovanie úrovne vzdelania, rozvoj pracovných návykov, podporu dostupného bývania a zlepšovanie životných podmienok. Dôležitá bude aj podpora komunitnej práce, terénnych sociálnych služieb, prevencie sociálneho vylúčenia a posilňovanie vzájomného porozumenia medzi komunitami a majoritnou spoločnosťou.

2.7. Zdravotníctvo a sociálne služby

Oblasť zdravotníctva a sociálnych služieb patrí medzi kľúčové oblasti ovplyvňujúce kvalitu života obyvateľov, sociálnu stabilitu regiónu a schopnosť územia reagovať na demografické a sociálne zmeny. Región disponuje relatívne dostatočnou sieťou sociálnych zariadení, ktorá vytvára základné predpoklady pre zabezpečenie sociálnej starostlivosti a poskytovanie služieb pre seniorov, osoby odkázané na pomoc a ďalšie zraniteľné skupiny obyvateľstva.

Významný potenciál existuje najmä v oblasti skvalitňovania poskytovaných sociálnych a zdravotných služieb. Priestor je predovšetkým pre modernizáciu zariadení, rozširovanie ich kapacít, zvyšovanie kvality starostlivosti, rozvoj terénnych a komunitných služieb, ako aj zavádzanie nových foriem sociálnej podpory reagujúcich na meniace sa potreby obyvateľstva. Vzhľadom na proces starnutia populácie možno očakávať rastúci význam sociálnych služieb a potrebu ich ďalšieho rozvoja.

Napriek existujúcim kapacitám čelí región významným problémom v oblasti zdravotnej starostlivosti. Dlhodobým problémom je klesajúci záujem lekárov pôsobiť v okrese, čo negatívne ovplyvňuje dostupnosť zdravotnej starostlivosti pre obyvateľov regiónu. Nedostatok zdravotníckeho personálu a starnutie existujúcich poskytovateľov zdravotnej starostlivosti vytvárajú riziko ďalšieho oslabovania siete ambulancií a zdravotníckych služieb. Významnou výzvou bude preto stabilizácia existujúcej siete poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a vytváranie podmienok na prilákanie nových lekárov a zdravotníckeho personálu do regiónu. Dôležitá bude podpora dostupnosti zdravotnej starostlivosti aj v menších obciach a odľahlejších častiach územia, ako aj zlepšovanie podmienok pre zdravotnícke profesie.

Do budúcnosti bude potrebné zamerať sa na rozvoj kvalitných a dostupných zdravotných a sociálnych služieb, podporu personálnej stability v zdravotníctve, modernizáciu existujúcich zariadení a rozvoj komunitných a terénnych služieb. Prioritou bude aj reagovanie na demografické zmeny, zvyšovanie kvality života seniorov a podpora sociálnej inklúzie zraniteľných skupín obyvateľstva.

2.8. Životné prostredie

Životné prostredie predstavuje jednu z najvýznamnejších hodnôt územia a zároveň dôležitý predpoklad pre udržateľný rozvoj regiónu, kvalitu života obyvateľov a rozvoj cestovného ruchu. Región sa vyznačuje zachovaným a relatívne málo poškodeným prírodným prostredím, ktoré patrí medzi jeho najvýznamnejšie rozvojové potenciály. Kvalitné životné prostredie, vysoký podiel prírodných plôch, lesných porastov a nízka miera industrializácie vytvárajú vhodné podmienky pre ekologicky orientovaný rozvoj územia, rekreačné aktivity, cestovný ruch a zdravé životné podmienky obyvateľstva.

Zachovaný charakter krajiny zároveň predstavuje významný potenciál pre rozvoj environmentálne šetrných foriem hospodárstva, lesného hospodárstva, agroturistiky a aktivít založených na využívaní prírodného dedičstva regiónu. Prírodné prostredie môže byť zároveň významným faktorom pri budovaní pozitívneho imidžu územia a zvyšovaní jeho atraktivity pre návštevníkov aj nových obyvateľov.

Napriek priaznivému stavu životného prostredia región čelí viacerým environmentálnym výzvam, predovšetkým v oblasti technickej infraštruktúry. Významným problémom je nízka úroveň napojenia obyvateľstva na verejnú kanalizáciu, ktorá dosahuje len niečo viac ako 50 %. Nedostatočne vybudovaná kanalizačná infraštruktúra predstavuje riziko pre kvalitu povrchových a podzemných vôd, znižuje environmentálny štandard obcí a negatívne vplýva na kvalitu života obyvateľov. Nedostatočne vybudovaná kanalizačná sieť územia zároveň obmedzuje ďalší rozvoj bývania, podnikania a cestovného ruchu a predstavuje významnú bariéru z pohľadu ochrany životného prostredia aj verejného zdravia. Do budúcnosti bude preto potrebné zamerať sa na rozširovanie a modernizáciu kanalizačnej infraštruktúry, zvyšovanie environmentálnych štandardov a podporu udržateľného rozvoja rešpektujúceho prírodné hodnoty územia.

3. Návrh aktivít a úloh na zabezpečenie realizácie a plnenia plánu rozvoja

3.1. Súlad so strategickými dokumentmi

Plán rozvoja je v súlade s prioritami Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na roky 2021 – 2030, Integrovanou územnou stratégiou a ďalšími relevantnými národnými a regionálnymi stratégiami. Zabezpečuje súlad s aktivitami financovanými z Programu Slovensko 2021 – 2027 a akéhokoľvek nadväzujúceho mechanizmu financovania projektov z prostriedkov Európskej únie a jej príslušných fondov.

3.2. Zdôvodnenie výberu aktivít plánu rozvoja

Výber hlavných aktivít a ich opatrení a úloh je určený pre prioritné okresy tak, aby finančná podpora smerovala na projekty s merateľným prínosom a jasnou väzbou na URR, resp. na čiastkové a špecifické ukazovatele, ktoré ho vytvárajú, a to za účelom jeho znižovania a dorovnávania rozdielov medzi jednotlivými okresmi SR.

Zámerom výberu a usporiadania aktivít je vytvoriť rámec pre rýchlu a jednoduchú identifikáciu pre zaradenie žiadostí a zároveň prostredníctvom odporúčanej prioritizácie aktivít zacieliť a motivovať potenciálnych žiadateľov na podávanie žiadostí a projektov, ktoré adresujú najakútnejšie problémové ukazovatele prioritného okresu.

Aktivity sú navrhnuté tak, aby mali merateľný dopad na špecifické ukazovatele a zároveň vytvárali synergie pre celkový rozvoj územia. Hodnotenie predkladaných žiadostí a projektov bude zamerané predovšetkým na ich jasné a zrozumiteľné zaradenie a naviazanie na špecifickú aktivitu a jej merateľné ukazovatele tak, aby projekty prispievali k zlepšovaniu čiastkových a špecifických ukazovateľov.

3.3. Aktivity plánu rozvoja

Rámec aktivít je postavený na nasledovných štyroch hlavných aktivitách:

- (i) **Práca a príjmy v regióne** (*sociálno-ekonomické ukazovatele*)
- (ii) **Zážitkový región: cestovný ruch, identita a aktívna rekreácia** (*zamestnanosť a príjmy cez projekty cestovného ruchu a aktívnej rekreácie*)
- (iii) **Infraštruktúra, služby a bezpečné obce** (*prístup k infraštruktúre a službám*)
- (iv) **Sociálne služby, zdravie a demografia** (*demografický stav a kvalita života*)

Jednotlivé aktivity a opatrenia sú bližšie špecifikované v **Prílohe č. 1**.

3.4. Prioritné aktivity a opatrenia plánu rozvoja

Hlavná aktivita: INFRAŠTRUKTÚRA, SLUŽBY A BEZPEČNÉ OBCE – Priorita č. 1

Priorizácia opatrení v rámci aktivity:

- Priorita č. 1: Malé projekty pre obce do 500 obyvateľov
- Priorita č. 2: Realizácia verejnej infraštruktúry a základných služieb
- Priorita č. 3: Projektová príprava verejných investícií
- Priorita č. 4: Spolufinancovanie projektov rozvoja územia z externých zdrojov
- Priorita č. 5: Integrované bezpečnostné a záchranné systémy obcí

Hlavná aktivita: PRÁCA A PRÍJMY V REGIÓNE – Priorita č. 2

Priorizácia opatrení v rámci aktivity:

- Priorita č. 1: Miestne MSP a tradičná výroba
- Priorita č. 2: Sociálna a inkluzívna ekonomika
- Priorita č. 3: Prepojenie vzdelávania a trhu práce (duál, prax, rekvalifikácia)
- Priorita č. 4: Inovácie, výskum, digitalizácia, kybernetická bezpečnosť a GDPR
- Priorita č. 5: Prevencia rizikových javov v športe, integrita a kariérna tranzícia športovcov

Hlavná aktivita: ZÁŽITKOVÝ REGIÓN: Cestovný ruch, identita a aktívna rekreácia) – Priorita č. 3

Priorizácia opatrení v rámci aktivity:

- Priorita č. 1: Podporné MSP pre cestovný ruch
- Priorita č. 2: Destinačný manažment, marketing, regionálna identita a značka
- Priorita č. 3: Tematické produkty cestovného ruchu
- Priorita č. 4: Multifunkčné vodné plochy
- Priorita č. 5: Aktívny rekreačný šport

Hlavná aktivita: SOCIÁLNE SLUŽBY, ZDRAVIE A DEMOGRAFIA – Priorita č. 4

Priorizácia opatrení v rámci aktivity:

Priorita č. 1: Dostupná zdravotná starostlivosť a prevencia

Priorita č. 2: Rozvoj sociálnych služieb a komunitnej podpory

4. Merateľné ukazovatele plánu rozvoja

Pre sledovanie dosahovania cieľov sú zadefinované kľúčové merateľné ukazovatele, ktoré vychádzajú priamo zo špecifických ukazovateľov definovaných vo vyhláske.

Označenie	Názov merateľného ukazovateľa	Východisková hodnota ⁴	Cieľová hodnota (2026) ⁵	Cieľová hodnota (2027)	Cieľová hodnota (2028)
SE01	Podiel počtu osôb, ktoré sú členmi domácnosti, ktorej sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi z počtu obyvateľov v %	6,88	6,30	6,00	5,70
SE02	Podiel uchádzačov o zamestnanie v produktívnom veku na obyvateľstve v produktívnom veku v %	10,49	9,90	9,00	8,50
SE03	Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca v EUR	1161	1 300	1 400	1 500
DS01	Hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva (na 1000 obyv.) v ‰	-10,08	-8,50	-6,50	-5,00
DS02	Index ekonomického zaťaženia osôb v %	51,34	50,50	50,00	49,50
DS03	Index starnutia v %	155,87	154,00	151,50	149,00
VI01	Podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov v %	66,90	67,50	69,00	71,00
VI02	Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť s ČOV v %	53,60	56,00	58,00	60,00
VI03	Podiel adries s dostupnosťou	64,29	70,00	75,00	85,00

⁴ Podľa zoznamu prioritných okresov zverejneného 1.11.2025.

⁵ Pribežná hodnota, ktorú plánuje okres dosiahnuť v danom roku realizáciou aktivít. Pri monitorovaní budú použité hodnoty ukazovateľa z obdobia n-2.

Označenie	Názov merateľného ukazovateľa	Východisková hodnota ⁴	Cieľová hodnota (2026) ⁵	Cieľová hodnota (2027)	Cieľová hodnota (2028)
	internetu s rýchlosťou minimálne 100 Mbps v %				
VI04	Podiel detí vo veku 2 - 5 rokov navštevujúcich MŠ v %	52,36	53,50	55,00	56,50

5. Očakávané výsledky, monitorovanie a hodnotenie dosiahnutého pokroku

5.1. Časový harmonogram realizácie plánu rozvoja

Za realizáciu jednotlivých projektov v rámci hlavných aktivít a ich opatrení a úloh sú zodpovední samotní prijímatelia regionálneho príspevku, s ktorými na základe vyhodnotenia jednotlivých výziev na predkladanie žiadostí o poskytnutie regionálneho príspevku uzatvorí MIRRI SR zmluvu o poskytnutí regionálneho príspevku. Harmonogram realizácie plánu rozvoja je navrhnutý na roky 2026 – 2028.

5.2. Možnosti financovania plánu rozvoja

Hlavné aktivity plánu rozvoja sú financované z prostriedkov štátneho rozpočtu SR a alokované na základe rozhodnutia MIRRI SR pre príslušný kalendárny rok, ktoré MIRRI SR zverejní na svojej webovej stránke. Alokačný mechanizmus zohľadňuje potreby jednotlivých prioritných okresov, pričom MIRRI SR je oprávnené rozhodnúť o zmene alokácie alebo jej presune alebo jej časti na iný prioritný okres najmä v prípadoch, ak nedôjde k vyčerpaniu alokovaných prostriedkov alebo pripravenosť predložených žiadostí a projektov nedosiahne požadovanú odbornú úroveň vypracovania.

5.3. Gestori a spôsob monitorovania

Plnenie plánu rozvoja vyhodnocuje a kontroluje MIRRI SR v spolupráci s Okresným úradom Medzilaborce a riadiacim výborom prioritného okresu⁶.

Postup pre monitorovanie a hodnotenie plánu rozvoja prioritného okresu je upravený interným predpisom MIRRI SR.

5.4. Časový harmonogram odovzdávania monitorovacích správ

Riadiaci výbor prioritného okresu v súlade s ustanovením § 5 ods. 1 písm. d) zákona

⁶ Podľa § 2 písm. e) zákona o prioritných okresoch sa riadiacim výborom prioritného okresu rozumie poradný orgán MIRRI SR zriadený v každom prioritnom okrese.

o prioritných okresoch monitoruje a hodnotí plnenie výziev a plánu rozvoja prioritného okresu prostredníctvom hodnotiacej správy každoročne do 30. júna za predchádzajúci kalendárny rok.

6. Prílohy

Príloha č. 1 –Zoznam hlavných aktivít a opatrení plánu rozvoja

PRÍLOHA Č. 1 K PLÁNU ROZVOJA PRIORITNÉHO OKRESU

VYMEDZENIE HLAVNÝCH AKTIVÍT A OPATRENÍ

Táto príloha obsahuje všeobecné vecné vymedzenie hlavných aktivít a opatrení a typové zameranie projektov, ktoré môžu byť podporované v rámci regionálneho príspevku. Konkrétne oprávnené osoby žiadateľov, finančné limity, populačné alebo iné limity, oprávnené výdavky, osobitné podmienky, obmedzenia a ďalšie pravidlá podpory určí príslušná vyhlásená a schválená výzva.

Pri zaradení projektu je rozhodujúci jeho hlavný účel a dominantný výsledok, nie samotný názov projektu, stavby, zariadenia alebo výdavku. Uvedené príklady sú orientačné a nevytvárajú uzavretý zoznam projektov.

HLAVNÁ AKTIVITA 1 – PRÁCA A PRÍJMY V REGIÓNE

Podpora zamestnanosti, príjmov, miestneho podnikania, inovácií a pracovných zručností s rozvojovým účinkom v prioritnom okrese.

Názov opatrenia	Základné vymedzenie	Typové zameranie projektov
1.1 Sociálna a inkluzívna ekonomika	Pracovná integrácia znevýhodnených a zraniteľných osôb prostredníctvom sociálnych, komunálnych alebo komunitne orientovaných ekonomických činností s udržateľným pracovným a miestnym prínosom.	Patria sem sociálne a komunálne podniky, sociálne dielne, komunálne a údržbové služby, reuse a opravárenské činnosti, miestna výroba a služby, ak je ich jadrom vytváranie a udržanie pracovných miest pre určené znevýhodnené alebo zraniteľné skupiny.
1.2 Miestne MSP a tradičná výroba	Rozvoj miestnych mikro-, malých a stredných podnikov, výroby, remesiel, spracovania miestnych surovín, obchodu a služieb s cieľom zvýšiť hospodársky výkon a stabilitu miestnej ekonomiky.	Patria sem projekty vzniku, rozšírenia alebo modernizácie výroby a služieb, najmä potravinárstva, dreva, kovu, textilu, remesiel, stavebných a opravárenských činností, miestnych služieb, poľnohospodárstva, lesníctva, logistiky, odbytu a regionálnych produktov.
1.3 Inovácie, výskum, digitalizácia, kybernetická bezpečnosť a GDPR	Podpora inovácií, aplikovaného výskumu, technologickej modernizácie, automatizácie a digitalizácie, ako aj riešení zvyšujúcich kybernetickú odolnosť a ochranu osobných údajov.	Patria sem nové alebo podstatne zlepšené technológie, automatizované a dátovo riadené procesy, digitálne systémy a služby, vývoj a aplikovaný výskum, ako aj funkčné opatrenia kybernetickej bezpečnosti, ochrany dát a súladu s GDPR.
1.4 Prepojenie vzdelávania a trhu práce	Vzdelávanie orientované na zamestnateľnosť a konkrétne potreby trhu práce, najmä praktická a odborná príprava, rekvalifikácie, odborná prax a spolupráca vzdelávacích organizácií so zamestnávateľmi.	Patria sem duálne vzdelávanie, odborná prax, rekvalifikačné a kvalifikačné programy, pracoviská praktického vyučovania, odborné dielne a laboratória, kariérne poradenstvo a ďalšie programy smerujúce k získaniu pracovných zručností a uplatneniu.
1.5 Prevencia rizikových javov v športe, integrita a kariérna tranzícia športovcov	Podpora bezpečného a integritného športového prostredia a prípravy športovcov na profesionálnu aj pošportovú kariéru prostredníctvom vzdelávania, prevencie, poradenstva, mentoringu a vhodných digitálnych nástrojov.	Patria sem programy prevencie manipulácie súťaží, rizikového stávkovania, dopingu, násilia, diskriminácie, šikany a zneužívania, vzdelávanie športovcov a ich podporného prostredia, bezpečné oznamovacie postupy, vstupná príprava mladých športovcov, kariérne poradenstvo a rekvalifikácia.

HLAVNÁ AKTIVITA 2 – ZÁŽITKOVÝ REGIÓN: CESTOVNÝ RUCH, IDENTITA A AKTÍVNA REKREÁCIA

Rozvoj udržateľného cestovného ruchu, návštevníckych produktov, regionálnej identity, služieb pre návštevníkov a aktívnej rekreácie.

Názov opatrenia	Základné vymedzenie	Typové zameranie projektov
2.1 Tematické produkty cestovného ruchu	Rozvoj ucelených a dlhodobo využiteľných turistických produktov založených na (A) vode; (B) prírode, horách a turistike vrátane cykloturistiky; (C) histórii a kultúre; alebo (D) vidieku a agroturistike.	Patria sem turistické a cyklistické trasy, vodné a prírodné návštevnícke produkty, vyhliadky, náučné a tematické trasy, sprístupnenie pamiatok a sakrálnych stavieb, expozície, návštevnícke programy, vidiecke a agroturistické zážitky a digitálna interpretácia viazaná na konkrétnu lokalitu alebo trasu.
2.2 Destinačný manažment, marketing, regionálna identita a značka	Spoločné riadenie, koordinácia a prezentácia destinácie alebo uceleného územia, budovanie regionálnej identity a značky a prepájanie atrakcií, služieb a miestnych aktérov.	Patria sem projekty destinačného manažmentu, spoločnej regionálnej značky a komunikácie, destinačné weby a aplikácie, spoločné mapy a publikácie, marketingové kampane územia, koordinácia ponuky a podujatí, návštevnícke dáta a partnerstvá viacerých aktérov.
2.3 Podporné MSP pre cestovný ruch	Rozvoj podnikateľských služieb, ktoré návštevník priamo využíva počas pobytu a ktoré dopĺňajú alebo zvyšujú kvalitu turistickej ponuky územia.	Patria sem najmä ubytovanie, gastronómia, požičovne a servis rekreačného vybavenia, sprievodcovské a zážitkové služby, turistická doprava, predaj regionálnych výrobkov a ďalšie služby s preukázateľnou väzbou na cestovný ruch.
2.4 Aktívny rekreačný šport	Podpora pravidelného amatérskoho športovania, tréningu a aktívnej rekreácie prostredníctvom športovo-rekreačných priestorov, zariadení, vybavenia a programov s dlhodobou využiteľnosťou.	Patria sem workoutové a outdoorové zóny, pumptracky, skateparky, športové okruhy, multifunkčné ihriská, kurty, telocvične a pohybové sály, lezecké a tréningové prvky, športové zázemie a spoločné vybavenie a pravidelné amatérske alebo komunitné športové programy.
2.5 Multifunkčné vodné plochy	Vznik, obnova a funkčné dobudovanie vodných plôch, ktoré plnia retenčnú alebo inú vodohospodársku funkciu a zároveň prinášajú ďalší rekreačný, rybársky, protipožiarne alebo ekologický úžitok.	Patria sem rybníky a retenčné nádrže, obnova vodných plôch, regulačné a technické prvky, protipožiarne odberné miesta, športový rybolov, bezpečné vstupy, lovné miesta, móla, primerané hygienické a návštevnícke zázemie a prvky podporujúce biodiverzitu.

HLAVNÁ AKTIVITA 3 – INFRAŠTRUKTÚRA, SLUŽBY A BEZPEČNÉ OBCE

Podpora projektovej pripravenosti a realizácie verejných investícií, menších lokálnych zásahov, spolufinancovania a bezpečnostných a záchranných riešení.

Názov opatrenia	Základné vymedzenie	Typové zameranie projektov
3.1 Projektová príprava verejných investícií	Príprava konkrétnych verejných investícií do štádia umožňujúceho ich povolenie, financovanie a následnú realizáciu.	Patria sem projektové a technické dokumentácie, architektonické a inžinierske návrhy, štúdie uskutočniteľnosti, rozpočty a výkazy výmer, odborné prieskumy a posudky, povoľovacie podklady, inžinierska činnosť a ďalšia príprava priamo viazaná na konkrétnu plánovanú verejnú investíciu.
3.2 Realizácia verejnej infraštruktúry a základných služieb	Realizácia, obnova a rozvoj verejnej infraštruktúry, verejných budov, technických sietí, verejných priestranstiev a základnej občianskej vybavenosti.	Patria sem projekty výstavby, rekonštrukcie alebo funkčnej obnovy miestnej technickej a dopravnej infraštruktúry, verejných budov a priestorov, vodného hospodárstva, energetických a technických systémov, verejnej konektivity a ďalších investícií slúžiacich obyvateľom alebo verejnosti.
3.3 Malé projekty pre obce do 500 obyvateľov (pre CORE okresy) a do 2000 obyvateľov (pre STATUS okresy)	Menšie, samostatne funkčné a rýchlo realizovateľné lokálne projekty s bezprostredným prínosom pre verejný priestor, bezpečnosť, životné prostredie alebo miestne služby.	Patria sem drobné úpravy verejných priestranstiev a prístupov, mobiliár, zastávky, menšie bezpečnostné a záchranné prvky, zeleň a vodozádržné opatrenia, komunitné a návštevnícke prvky, informačné a komunikačné vybavenie a ďalšie lokálne zásahy vytvárajúce nový alebo zlepšený verejný výstup.
3.4 Spolufinancovanie projektov rozvoja územia z externých zdrojov	Podpora vlastného spolufinancovania rozvojových projektov financovaných z iného externého verejného zdroja, ak regionálny príspevok dopĺňa konkrétny hlavný projekt.	Patria sem projekty, pri ktorých je zabezpečené externé financovanie a je určená povinnosť vlastného spolufinancovania alebo iná prípustná spolufinancovaná časť; môže ísť o verejnú infraštruktúru, životné prostredie, sociálne a komunitné služby, energetiku, digitalizáciu a ďalšie oblasti rozvoja územia.
3.5 Integrované bezpečnostné a záchranné systémy obcí	Funkčné bezpečnostné, monitorovacie, varovné a záchranné systémy zvyšujúce ochranu obyvateľov, verejného priestoru a schopnosť obce reagovať na mimoriadne udalosti.	Patria sem kamerové a monitorovacie systémy, osobné záznamové systémy oprávnených zásahových zložiek, mobilné monitorovanie a drony v zákonnom režime, systémy včasného varovania a krízovej komunikácie, AED a ďalšie systémy okamžitej záchrany života vrátane potrebného softvéru, inštalácie, školení a servisu.

HLAVNÁ AKTIVITA 4 – SOCIÁLNE SLUŽBY, ZDRAVIE A DEMOGRAFIA

Podpora dostupných a udržateľných sociálnych, komunitných a zdravotných služieb reagujúcich na demografické, zdravotné a sociálne potreby obyvateľov.

Názov opatrenia	Základné vymedzenie	Typové zameranie projektov
4.1 Rozvoj sociálnych služieb a komunitnej podpory	Vznik, rozšírenie a skvalitnenie sociálnych služieb a pravidelnej komunitnej podpory pre seniorov, osoby so zdravotným znevýhodnením, rodiny, osoby v krízovej situácii a ďalšie zraniteľné skupiny.	Patria sem terénne a domáce, ambulantné, denné a pobytové sociálne služby, krízová a nízkoprahová pomoc, podpora samostatného života, komunitné centrá a programy, sociálne poradenstvo a ďalšie odborné činnosti; priestory, vybavenie a mobilita sú súčasťou opatrenia, ak priamo vytvárajú alebo rozširujú konkrétnu službu.
4.2 Dostupná zdravotná starostlivosť a prevencia	Zlepšenie územnej, časovej, fyzickej a sociálnej dostupnosti zdravotnej starostlivosti a zdravotne zameranej prevencie pre konkrétne skupiny obyvateľov.	Patria sem vznik alebo rozšírenie ambulantnej starostlivosti, mobilné a výjazdové zdravotné služby, preventívne vyšetrenia a skrining, telemedicína a telekonzultácie, monitoring chronických pacientov, rehabilitačná a ďalšia odborná zdravotná starostlivosť, programy duševného zdravia a pravidelné preventívne programy.